

„A drámának célja: embert tenni a világ elébe.”

Katona József

Juhász István

Malakiás napja

nézőjáték két részben

A Katona József születésének 225. évfordulójára a Forrás Szerkesztősége és a kecskeméti Katona József Színház – Kecskemét Önkormányzata támogatásával – hirdetett országos drámapályázatának díjnyertes műve.

A drámát a Forrás 2017/11-es számának mellékleteként közöljük.

Dramatis personae

K. J. alias Békesi

Ilonka, édesanyja

József, édesapja

Sándor, testvére

Schenbach Róza

Déry István

Láng Ádám

Benke József

Halász Bálint

Végh Mihály

Franciska, lánya

Elszánt Ferenc

Csányi János

Danics László

Molli, fiatal lány

Vendégek, járókelők, bálozók

Játszódik 1830. április 16-án, hajnali és délután öt óra között, a képzelet valóságában, K. J. életének színterein.

A színpadon – mert a cselekmény nagyrészt K. J. gondolataiban, emlékeiben, álmaiban, egyszóval: a tudatában játszódik – nincsen hagyományos díszlet.

Fekete körfüggöny, semleges szürke síkok tagolják az üres teret. Függőleges, különböző magasságú oszlopok és vízszintes, különböző szélességű lépcsők, melyek alkalmasak arra, hogy minden változtatás nélkül a dráma különféle helyszíneinek képzetét keltsek.

Mikor és hol vagyunk, az természetesen kiderül a szövegből, ahol nélkülözhetetlen.

Hagyományos bútor mindössze kettő: egy öblös karosszék és egy hatalmas asztal, utóbbi a helyszíntől meghatározottan hol hivatali tanácsterem, hol pesti kocsmá, hol kerti lugas tartozéka.

A ruhák, tárgyak, kellékek lehetnek rikitóan színesek, ellensúlyozandó a szín komorságát.

Első rész

Az előadás kezdetét a hagyományos gongütés jelzi. Éjszakai sötétség, ami lassan hajnalba dereng. K. J. fehér ingben, fekete nadrágban az asztalra dőlve – akár nagyokat horkolva – alszik. Az asztalon boroskancsó, pohár.

Fiatal lány, Mollí lép be pendelyben.

Át akar haladni a színen, mintha sietne valahová, aztán megpillantja az alvót. Visszatorpan, csodálkozva, majdnem riadtan összecsapja kezeit.

MOLLI Jézusom, hát itthon van?! Főfiskális úr... észre se vettük... mióta alszik itt, az asztalon...? *Közelebb lép.* Menjen be a szobájába, korán van még.

K. J. *felkönyököl, mérgesen* Ki vagy?

MOLLI Ugyan ki lehetnék... A szobájába indultam, hogy begyűjtsak a kályhába... *szinte gyöngéden* hűvösek még az éjszakák.

K. J. Hány az óra?

MOLLI Elmúlt öt... mindjárt pitymallik. Mikor jött haza?

K. J. Tudja az ördög... egy cimborám elkísért. Nem csapott lármát?

MOLLI Ha alszom, felőlem a harangot is megkongathatják... Na, jöjjön már, miért törődik idekint?

K. J. Mit nógatsz... nagyon jó itt nekem.

MOLLI Megfázik egy szál ingben, aztán nyomhatja az ágyat, s én ápolhatom...

K. J. Még sosem voltam beteg! Ne kárálj, varjúgyermek, mert megtépdeselem a finom szárnyaidat! *A lány karja után lendül a keze.*

MOLLI *kisiklik.* Nyugodjon már!

K. J. Csak a sírban!

MOLLI Lúdbőrös a hátam... a fogam vacog... ilyen cudar áprilist! Sosem fog kitavasodni.

K. J. *önt a pohárba* Gyere, igyál velem! Ettől majd fölmelegszel, kigyúlsz, gyönyörűm.

MOLLI Inkább maga se hörbölje! Az éccaka nem volt elég... meg tegnap, meg azelőtt este... Úgy támogatták kétfelől, alig tudott lépni.

K. J. S aztán mi kifogásod? Felöntöttem a garatra egy kisé... ez mindenkivel megeshik...

MOLLI Ne szépítse, részeg volt, mint a csap. Most se józan, nézzen tükörbe... a szeme vérekes, arca puffadt...

K. J. Iddogáltunk, diskuráltunk, hárman, férfielemek.

MOLLI Tivornyáztak, fékevesztetten. Kurjongattak, eszement korhelyek, csizmájuk alatt csak úgy döngött a föld az ablaknál.

K. J. Ők igen, az lehet. Nekem nem szokásom, tudod, tükröm, tükröcském, én csendesen mulatok, bánatosan. *Iszik*

MOLLI Térjen az ágyasszobába, hátha reggelig kialussza, nehogy szégyent hozzon magára a hivatalában. Nem is értem, egy ilyen komoly ember... becsülésnek, szeretetnek örvend, a város dísze valósággal, de mihelyt poharat lát...

K. J. Kancsót, bogárcám, s nem is üresen...

MOLLI Nem ismer mértéket. Igazam van? *Felkapja a poharat*

K. J. De ismerem magam! Tudom, nem a mérték számít, hanem az önmérséklet. Engem a városházán vagy az úriszéken még senki kapatosan nem látott. Igazam van? *Felkászalódik, elveszi a lánytól a poharat, felhajtja az italt Erre válaszolj, virágszálam és bokrétám!*

MOLLI Érti a módját, csürni-csavarni a szót.

K. J. És nem botlik meg a nyelvem. *Elkapná a lány derekát, de ő kipenderül és elszalad K. J. utána, két lépésre megbotlik, elesik*

MOLLI *kacarászva* Csak a lába akad össze, daliám!

K. J. *térdel* Úgy megcsókolnálak...!

MOLLI Nincs kedvem enyelegni egy férfival, aki nem ura önmagának.

K. J. Nincs kedvem bizonygatni, mennyire ura vagyok önmagamnak. És ha véletlenül nem vagyok ura, akkor eljátszom, hogy az vagyok. *Feláll, gálánsan* Olyan meggyőzően, hogy mindenki elhiszi. Az is előfordul, hogy a részegét játszom. Most például honnan tudod, cserfes kis micsodám, hogy részeg vagyok-é, vagy józan?

MOLLI *egy kis megvetéssel* Komédiás!

K. J. *könnyed meghajlással* Műkedvelő színész! Delectans actor... de mondhatnám németül vagy franciául, hogy fitogtassam azt az átkozott műveltségemet. *Révedezőn* A színész élettere pedig a színház... a színpad csodálatos világ, nem olyan savanyú és szürke, mint ami körülvesz. Közben *Molli türelmét vesztve faképnél hagyja.* Ott egyik este ha koldus vagy, másikon lehetsz király...

Megjelenik Róza Ofélia jelmezében. Előbbre jön.

RÓZA *mint Ofélia* Kegyelmes herceg, mint vagy te?

K. J. *mint Hamlet* Alázatosan köszönöm, jól.

Ofélia Kegyelmes uram, te nékem különböző ajándékokat adtál, melyeket én emlékezetül tartottam, kérlek, vedd vissza most azokat.

Hamlet Én nem emlékszem, hogy néked valamit adtam volna.

Ofélia De igen, és tudod uram, hogy ajándékaid mellé oly édes szókat szóltál, hogy ezek miatt még becsesebbekké váltak. Minekutána ez a kedves szózat

megszűnt, kérlek, vedd vissza. Az ajándék egy nemes elme előtt mindig elveszti értelmét, ha adójának szíve megváltozott.

Hamlet *Ártatlan-e még a szíved?*

Ofélia *Kegyelmes herceg!*

Hamlet *Szép vagy-é?*

Ofélia *Mire valók ezek a kérdések? Nincs válasz. A színésznő hangosabban megismétli. Mire valók ezek a kérdések?*

K. J. *lenyűgözve bámulja a nőt* Te vagy a leggyönyörűbb hölgy, akit valaha láttam.

RÓZA Nem ez következik... ez nincs a szerepben.

K. J. *félénken* Engedelmevel módosítottam valamit Kazinczy úr fordításán.

RÓZA Ne komolytalankodjék ...

K. J. Beszélni szeretnék magával.

RÓZA A próba nem magánbeszélgetésre való.

K. J. Sosem ad alkalmat. Fut, szökik előlem. Tegnap is szerettem volna megvárni, de maga eltávozott Déryvel.

RÓZA *kacéran* Egy perc nyugalmam sincs tőle...

K. J. Jószerével csak a színpadon lehetek magával kettesben, ha közös jelenetünk van.

RÓZA Ez nagyon fontos jelenet. Hamlet királyfi szándékai itt fogalmazódnak meg félreérthetetlenül Ofélia kisasszony sorsáról.

K. J. Hamlet a végén, bolond módon, zárdába küldi Oféliát.

RÓZA Már előbb is bolondul viselkedik... sértőn, gorombán.

K. J. Mert bizonytalan, tétova, és palástolja érzelmeit. Jöjjön velem holnap sétálni a Duna-partra. Ötkor várom a hajóhídnál.

RÓZA *mormog, mintha szöveget memorizálna* Mely fényes elme válik balgataggá...

K. J. *rámordul* Kértem valamit! Miért nem figyelmez rám?

RÓZA *sértetten* Gyakorolni szeretnék... miért zökkent ki a szerepből?

K. J. Bocsánat Schenbach kisasszony, nagyon lámpalázás vagyok.

RÓZA Maga tálumatos ifjú, még viheti valamire ezen a pályán. A hangja ugyan kissé kásás...

K. J. Maga pedig pösze, ha nem tudná!

RÓZA Én nem bántani akarom, én segíteni szeretnék. Ahogy maga nekem, kezdetben, hogy ne selypítsek. Jobb híján a szöveget írta át, így lett a „szír a Szára, szegítsz” helyett „jajgat a kislány, jöjj már...” Emlékszik?

K. J. Minden szóra, amit magának mondtam s minden percre, amit magával töltöttem, Róza... Rozália... édes... édesem.

RÓZA *távozóban* Már megint elkalandozott... ez nem a szerep... foglalkozzék a szereppel... tanulja meg jól a szerepét... *S kisuhan hátul*

K. J. *maga elé* Megőrjíti a vörös hajával... a bársonyos tekintetével... csak az a nagyhangú Déry ne legyeskedne körülötte folyton... Ostoba fráter... mivel imponálhat neki? A társaságban is szüntelen együtt emlegetik őket... hiába esengnek érte, ha Déry a karját nyújtja, s az én imádoztam belesimpaszkodik.

Az asztalhoz lép, ahol Halász Bálint ül, egy vastag iratkötegből papírlapot vesz ki, figyelmesen olvassa, majd leveszi pápaszemét s köhint.

HALÁSZ Elolvastam a szerződését, amit minap szerkesztett intendáns úr Mérey kérésére, s amellyel nem csupán de facto, hanem de jure is a színjátszó társasághoz kapcsolódik, jurátus uram. Nincs benne kifogásolnivaló. Mégis kérdezném, jól végiggondolta ezt?

K. J. Fordítottam a társulatnak néhány színdarabot, eljátszottam néhány szerepet, úgy vélem, ez a szerződés nem elhamarkodott. Ideje szentesíteni a kapcsolatot. Ettől én még itt maradok, principális uram, folytatom a tanulást, teljesítem a megbízatásait... a teátrumhoz már nem tudnék hűtlen lenni. Nagy terveket forgatok eredeti nézőjátékokról! Kotzebuet meg a többit már unom.

HALÁSZ Lelke rajta, ha festett egen kutatja a csillagot.

K. J. Ott van az lent, a színpadon, bájos természetével, igéző arcával, lobogó hajával.

HALÁSZ Azt hiszem, ettől a lobogástól jócskán tüzet fogott.

K. J. Principális uram, atyám helyett atyám, semmi okom titkolózni. Szerelmes vagyok Schenbach leányasszonyba, de nincsen bátorságom ezt néki nyíltan megvallani. Szerencsés alkalom se kínálkozik. Így aztán elszántam magam egy levélkére. Ha áldozna rá egy percet, elolvasná... Pörös iratok fogalmazásában járatosabb vagyok. *Átadja a papirost*

HALÁSZ *úgy olvassa, akár egy költeményt* „Holnap jókor haza kell utaznom. Én magát végzetlenül szeretettel szeretem, a lelkemben hordom képét, mióta először színpadon megláttam játszani, s ezen szende képet fogom titkon keblembe zárva hordani végleheletemig. Ha meghallgat, s hajlandó hozzám, egy darabka rózsaszín szalagot, ha meg nem hallgat, egy darabka fekete szalagot zárjon a felelethez. E két szín fogja életem irányát kormányozni. Ha rózsaszín lesz a jel, visszatérek, és bőven nyilatkozom, ha fekete lesz, akkor szívem örökre gyászol. K. J.”

K. J. A vén színlaposztó kedvel, véle fogom majd átadatni a címzettnék.

HALÁSZ És miért nem írta alá a teljes nevét?

K. J. Elégségesek a kezdőbetűk. Ha akarja, ő fogja tudni, ki e sorok írója.

HALÁSZ A családja mit szól elhatározásához?

K. J. Hiszen ezért is utazom haza, atyámurammal közlendő.

HALÁSZ Adja át a mester úrnak szíves üdvözetem és köszönetem a múltkor hozott finom kelmékért. Igen jó hasznát vesszük. *Visszaadja a papírt* Ami pedig ezt az izzó vallomást illeti...

K. J. Mit gondol a válaszárol?

HALÁSZ A levelén aligha múlik... de hát... finis coronat opus.

K. J. Igen... majd a vég koronázza a művet.

Hátul távoznak. Másik irányból, kétfelől a szülők, József és Ilonka jönnek, s két keskeny oszlopnál, mint két ajtófélfánál megállnak. Benéznek az „ajtón”.

JÓZSEF Még mindig alszik...

ILONKA Milyen jóízűen...

JÓZSEF Ne ébresszük föl? Hasára süt a nap!

ILONKA Eleget dolgozik Pesten. Hadd használja ki a vakációt. Nézd, milyen sápadt.

JÓZSEF Csodálkozol, Ilonkám? Hiszen álló nap ír vagy olvas. Ennek nem lesz jó vége.

ILONKA Határidőre ír valamit... egy pályázatra. Néked nem említette?

JÓZSEF Nem mond ő semmit. Én papoltam néki, látogassa meg Franciskát, vagy gyalogoljon ki egy óráckára a szőlőbe, de rám se hederít, csak ül a kertben, s rója a sorokat sűrűn egymás alá az árkus papíron.

ILONKA Meglásd, még nagy dicsőséget szerez.

JÓZSEF Dicsőség! Hasonszórú ifjak lovagolnak, udvarolnak, mulatoznak...

ILONKA Még az hiányzik, hogy pogány tivornyákban apassza erejét!

JÓZSEF Hiszen én se ösztökélem a kancsó fenekére nézni vagy városszéli roszházakban dorbézolni, de ez a fajta visszahúzóadás, társaságkerülés sem egészséges az ő korában.

ILONKA Éppen eleget forgolódik Pesten, mindenféle lármás társaságokban. Itthon csöndre, nyugalomra, egyedüllétre vágyik.

JÓZSEF Én az ő korában...

ILONKA Drága Józsefem, őt más bordából szótték. S mint apának dőreség lenne zokon vened, amiért nem téged szemelt ki követendő példaképül.

JÓZSEF Az már szentigaz, egyetlen testvéréhez sem hasonlít a különc természetével és szokásaival.

ILONKA A tehetségével és szorgalmával. Gyere, takarjuk be, lerúgta magáról a pokrócot, mint kisfiú korában... Milyen édesen horkol... az igazak álmát alussza a lelkem.

Bemennek a „szobába” az oszlopok jelezte „ajtón”. Oldalt Róza Benke atyussal, az idős színésszel jön.

RÓZA Adjon tanácsot atyus, mit tegyek?

BENKE Amit a szíved diktál, mókusom.

RÓZA S ha az hallgat?

BENKE Akkor te is hallgass... az eszedre. Derék, jóra való ember...

RÓZA Az első udvarlóm. Ez elég?

BENKE Valakihez előbb-utóbb férjhez kell menned. Szükséged van rá, hogy megvédjen a többitől.

RÓZA Ezért?

BENKE A szerelem megjön később.

RÓZA Olyan marcona, mint egy medve.

BENKE Ha nyájas leszel hozzá, megváltozik. Meglásd, a tenyerén hord majd.

RÓZA Asszonyanyám is azt szajkózza, valahányszor meglátogatom Berényben, úgy illik, leányom, hozzámenni az elsőhöz.

BENKE Mit kockáztatsz? Szeret téged, és hűséges lesz hozzád, ezt nem kétlem. Már az is bizonyoság, ha rád néz azzal a két hatalmas, barna szemével.

RÓZA Hallgasson, jönnek, s nem akarom, hogy időnek előtte neszt vegyék...

Próbára szállingóznak a színészek: Láng Ádám, Déry István, aki beérve tüstént kézcsókkal köszönti a mosolygó Rózát, reá viszont Benke kacsint nagyot, cinkosan.

LÁNG Ofélia, Polonius, a király... mára kiírt szereplői mind jelen, de hol késik a mi lelkes Hamletünk?

Hátulról hirtelen betoppan K. J.

BENKE Végszóra jöttél, barátom.

K. J. Nem szokásom elkésni.

RÓZA Tanúsítom, még egyszer sem vára koztunk rá.

K. J. *hálás, szerelmes pillantással* Köszönöm, Schenbach kisasszony.

LÁNG Széppataki! Benke atyus jóvoltából immár egy hete Széppataki. Kéretik megszokni.

DÉRY Széppataki... mire megszokja, már nem lesz Széppataki!

K. J. *találva érzi magát* Ez csak a kisasszonyra tartozik.

BENKE Nyugtalanak látszik, herceg.

K. J. Egész éjjel le nem hunytam a szemem.

LÁNG Talán a szerelem gyötri színtársulatunk új, szépreményű tagját?

DÉRY Szerelem? Nevetséges! Tudja is ő, mi a szerelem...

K. J. *zavartan* Intendáns úr, Mérey utasítására megszerkesztettem, és aláírással hitelesítettem a szerződésünket.

BENKE Legfőbb ideje volt. Mutasd!

K. J. *átadja a papírlapot* Jogi szempontból hibátlan. A principálisom kontrollálta.

BENKE Lássuk csak. Olvasd fel, Horatio, nincs nálam okularé.

LÁNG *a papírról* „Kötelezés. Az alólírt a Tekintetes játékszíni Igazgató uraktól, mint Delectans actor bevételedvén, tehetsége szerint annak minden terheiben Békesi név alatt részesülni kíván, és azon lenni, hogy ha valami reménység vagy on felőle, annak éretlen ereje szerint mindenkor megfeleljen. A kívánt pont, mely szerint, ha én a játékszíni barátságáról lemondani szándékoznék, hogy ezt a Tekintetes Igazgató úrnak megjelentssem, szent lesz előttem. Dátum: 1812. január 20.-án. Békesi József s. k.” *összehajtja* Pompázatos!

DÉRY Kicsis kacifántos, de van veleje.

BENKE Éljen az új Delectans actor! Vivát! Most pedig kezdjük a próbát, mert nyakunkon a premier.

LÁNG Ha egyáltalán eljutunk odáig... már ebben a szereposztásban.

DÉRY Ezt hogy értsük, vészmadár?

LÁNG Mindenhol beszélnek, hogy Schenbach, pardon, Széppataki kisasszonynak meghívása van a pesti német színházba, vendégjátékra, az avató előadásra. Vagy tévedek?

DÉRY Így igaz, csábították, de büszkén nemet mondott. Beethoven, a világhíres komponista nem mondott nemet, zenét írt a megnyitóra, Széppataki kisasszony, a patikuslány ellenszegült. Azért remélem, tud ő még igent is mondani... *Öblösen nevet hozzá*

RÓZA Jobb nékem itt, ebben az ütött-kopott Rondellában, mint proccos német teátrumban. Nem is érdemes erről többet lamentálni.

K. J. *előrejön az asztalhoz, a kancsóból bort lötytyint a pohárba* Tiszteletre és bámulatra méltó ez a hűség, ez a ragaszkodás. Erre inni kell! Üríttem poharam a hon leg-szebb színésznőjére!

Mialatt iszik, a többiek elvesznek hátul, színpadi sötétben. Mollit áll szomorúan, tehetetlenül K. J. mellett.

MOLLI Reggeli előtt vagy után vedelünk, fiskálisok gyöngye?

K. J. Reggeli helyett, piciny fülemlém.

MOLLI Elszánt Ferenc úr várakozik kint egy ideje, hogy együtt mennének az úriszékbe.

K. J. Hová kell mennünk?

MOLLI Említette, ma úriszéket tartanak.

K. J. Milyen nap van ma?

MOLLI Április tizenhatodika, Malakiás napja. *Sebtiben megigazítja a férfi dolmányát, nyakkendőjét* Megtanulhatna már úgy viselni, ahogy egy férfinak illik.

K. J. *dünnög* Malakiás napja... nevezetes nap, csak jutna eszembe, miért...

Betoppan közéjük Sándor, K. J. testvéröccse. Láthatóan örül fivérének.

SÁNDOR Jó, hogy itthon találalak! Sürgős beszédem van veled.

K. J. Délben lesz rá időnk, Sándor, most eressz dolgomra.

SÁNDOR Ez nem tűr halasztást. A segítségedet kérem.

K. J. A ház előtt rostokol Elszánt Ferkó... már így is elaludtam... szűk az időm, s még odabent át kéne silabizálnom bizonyos aktákat.

SÁNDOR Ez nagyon fontos. Ígérem, rövidre fogom a mondókám.

K. J. *Mollihoz* Mondd meg Elszánt úrnak, tüstént megyek. Várj! Azt üzenem, induljon, s én majd utána sietek. A tanácsülésen találkozunk.

Molli sarkonfordul, kisiet. K. J. ruházatán babrál.

K. J. Na, miért némultál el? Nem látod, szinte törött cserepeken állok!

SÁNDOR Emlékszel Csonka Danira? Itt laktak a szomszéd utcában... neked iskolatársad volt hatodikban, a piaristáknál. Nem volt eminens, többnyire a paritytyázásban, fészekfosztogatásban jeleskedett... de Csonka Dani sosem volt elvetemült ember, megátalkodott gonosztevő! Három nap óta mégis bilincsbe vereten ül a városháza börtönében.

K. J. S nékem ehhez mi közöm? Majd tisztázza a nyomozás, ha ártatlan.

SÁNDOR A látszat ellene szól. Kilovagolt egy közeli tanyára a Koháry-birtokon, valami dolga volt a jószágigazgatóval. Közben betyárok törtek a házra és kifosztották. A pandúrok meg ott lelték őt a tetthelyen, vadászpuskával.

K. J. A jószágigazgató tanúskodhat mellette.

SÁNDOR Ő nem volt otthon. Hazatérőben vette észre a dűlást, s mivel több vitás ügyben Csonka Dani már sok borsot tört az orra alá, így kapóra jött néki, hogy mindent megbosszuljon.

K. J. Én ügyész vagyok, öcsém. Ajánlom a védencednek, fogadjon ügyvédet. Szólhatok Elszánt Ferkónak, képviselje a védelmét a tárgyaláson.

SÁNDOR Hiszen itt a bökkenő! Kiderült, a földbirtokos Koháry rávette barátját és lekötelezettjét, Végh főbíró, hogy rendkívüli úriszéket tartson büntető javaslat, s minden törvényes tárgyalás nélkül ráolvassák Danira a lehető legsú-

lyosabb ítéletet. Talán már ma délelőtt. Koháry így kíván példát statuálni a mostanában elharapózott bűnesetek miatt. S ebben Végh bíró, mint kártyapartnerre és örökös adósa, szolgálatkész végrehajtó lesz.

K. J. Ez elég rémisztően hangzik.

SÁNDOR Téged, a városi főfiskálist, alkalmazták a legravasabb praktikát, aligha lehet megkerülni.

K. J. Nekem még nem szólt senki.

SÁNDOR Annál inkább lehetséges, hogy az ítélet aláírásakor szándékoznak beavatni. Itt szabályos összeesküvés folyik egy ártatlan ember ellen.

K. J. Ez a Csonka Dani került már összeütközésbe a törvénnyel?

SÁNDOR Egy piszlicsaré tyúkpörnek volt a vádlottja jó pár esztendeje.

K. J. Tehát a múltja, kezdve a fészekfosztogatástól, nem makulátlan.

SÁNDOR Te is az ő fejükkel gondolkodol, előítéletekkel megtámogatott ítélkezéssel, hogy aki egyszer vétett, az mindig bűnös. Hálásak lennénk, ha közbelép-nél, és megakadályoznád a törvényteleniséget.

K. J. S néked miért érdeked, hogy ez a Csonka ismét szabad legyen?

SÁNDOR A testvérhúga meg én... szeretném eljegyezni.

K. J. Vagy úgy... innen fúj a szél. Minden férficelekedetet a nők kormányoznak, a háttérben meghúzódva.

SÁNDOR Apámuraméknak még nem szóltam a tervemről. Kérlek, te se említsd nekik, amíg el nem csitulnak a hullámok Dani feje fölött.

K. J. Megértelek és hallgatok. Vonakodsz egy börtöntöltelékkel sógorságba keveredni...

SÁNDOR Próbálj segíteni. Nem csupán egy ember becsülete, az igazság is be-mocskolódik, ha Végh főbíró cinkosaival fölülkerekedik.

Belép Mollí, egy kis borítékot hoz, átadja a címzettnek.

MOLLI Ezt a levelet Csányi János tanácsnok úr küldte a hivatalszolgával.

K. J. *átveszi* Kell valamit válaszolnom?

MOLLI A szolga már odébbállt.

K. J. *feltépi, olvassa* „A mai úriszék délelőtt fél tizenegy órára halasztatott. Előtte föltétlenül ugorj be a Bruckner kávéházba! Tízkor várlak. Csányi” No, legalább nem kell éhomra tanácskoznunk. Hozz egy falást, aranygyöngyöm, meg egy megszely bort ide, ni! *odaadja a kancsót*

MOLLI Ahogy parancsolja, főfiskális uram. *S kimegy*

K. J. Öcsém, hagyj magamra. Lüktet a homlokom, a fejem szét akar hasadni...

Leül a székre, az asztalra könyököl, két ökle közé szorítja a fejét. A megszeppent Sándor kiaraszol hátul. Oldalt megjelenik Láng Ádám, a színész.

K. J. ...be kell ugranom...? számítanak rám...?

LÁNG Igen... meg kell mentened az előadást. Egy sikeres beugrás a hírnevednek is használ... mindenki Békesi Delectans actort emlegeti majd, aki egyik óráról a másikra, egyetlen próbával ugrott be... ez már valami!

K. J. Csak hajnalban érkeztem Kecskemétről... álmos és fáradt vagyok, még a beszéd is nehezemre esik. Ráadásul ez a lovag elképesztően terjedelmes rollé. Hogyan fogom ilyen rövid idő alatt megtanulni?

LÁNG Benke atyus segít végszavazni... Balogh István sűg, én beállítom a jele-
neteidet.

K. J. A példányt elhozta?

LÁNG Baloghnál van... egy-két szcénából kihúz valamit, meg a monológokból. Várnak a Rondellában, gyere.

K. J. Attól félek, ez meghaladja az erőmet.

LÁNG Aki Hamletet közmegelegedésre adta, nem hátrálhat meg egy rémdráma rablólovagjának szerepétől. Ez nem magasztos szöveg... itt lehet rögtönözni.

K. J. S miért éppen engem szemeltetek ki? Én csupán műkedvelő vagyok.

LÁNG Mert a spektakulumot te fordítottad. Félig-meddig kívülről tudod mind az öt felvonást. Na, siessünk, már ott vannak a többiek. Először azt a szcénát vesszük, amelyben duellálsz Déryvel...

Láng kéznyújtással hívja a másikat. K. J. lassan feláll a helyéről és követi a színészt. Más oldalról Déry, Róza és Benke atyus érkezik jókedvűen, egy kívül kezdett beszélgetést folytatva.

BENKE Nagy pernahajder ez a Gál Minya! Nincs még egy ilyen vagabund színész széles e honban. Hallottátok legújabb hőstettét?

DÉRY A színpalán mögé rejtett egy hordó murcit, ami előadás közben felrobbant, a díszletek összedőltek, a kárpitot le kellett engedni.

BENKE Nem erre gondoltam.

RÓZA Mostanában ettől hangos a Rondella környéke.

BENKE Azóta ezt is túlszárnyalta a csalafinta székely. Képzeljétek, még hónapokkal ezelőtt elkérte pár napra a veszprémi kálomista paptól a teljes Horatiust. Idők múltán a pap azt híresztelte róla, hogy nem kapta vissza a ritka könyvet. Mire Gál Minya legyalogolt Veszprémbe, s megmutatta a papnak, melyik polcra tette a könyvtárban a kötetet, aztán ugyancsak az apostolok lován visszajött Pestre. *Nevetés közben észreveszi, hogy Déry erősen szemez Rózával.* Jaj, most jut eszembe, meg kell kérdeznem, elkészült-é a színlapíró. Megyek is, nem zavarom a szerelmeket...

Benke mosolyogva elhagyja őket. Déry szúrós tekintettel néz utána.

DÉRY Ha elkezd még egy adomát, Isten az atyám, beléfojtom a szót!

RÓZA Képes lenne ekkora illetlenségre vetemedni egy idős emberrel?

DÉRY Ha arról van szó, hogy kettesben lehetek magával, mindenre képes vagyok! *Megöleli* Meddig várjak még? Mikor lesz a feleségem?

RÓZA Ne sűrgessen, Pista... minek ezt elhamarkodni...

DÉRY Hetek óta könyörgök magának! Elfogyott a türelmem. Tudom, vonzódik hozzám, én pedig imádom. *Megcsókolja, a nő viszonozza*

RÓZA A jövő héten, ha beszéltem édesanyámmal...

DÉRY Én már elintéztem a beleegyezést... Jártam nála Jászberényben... nincs semmi kifogása ellenem. Majd elmegyünk hozzá mint férj és feleség. Bejelentkeztem a papnál, holnapután összeházasodunk.

RÓZA Pista, maga megőrült! Hogyan képzeli ezt?

DÉRY Borzasztó egyszerűen. Felölti a menyasszonyi ruhát meg a mirtuszkoszorút, és belém karol. Már tanúkról és az ünnepi vacsoráról is gondoskodtam.

RÓZA Ez lehetetlen...

DÉRY Ugyan mi akadály?

RÓZA El sem tudja képzelni, hogy van más udvarlóm is?

DÉRY Az Isten irgalmazzon néki! És magának is, ha nem engem választ. Vegye tudomásul, megölöm mindkettőjüket! Esküszöm, megteszem! Először magával végzek, azután a másikkal, végül önmagammal, de akkor sem engedem, hogy másnak adja a kezét. Megértette?

RÓZA Tehát... ezt most vegyem leánykérésnek?

DÉRY Amit mondtam, megmondtam. Punktum.

A férfi kimasíroz, a nő kényszeredetten követi. Városi utcáján: lovak trappolásának, kerek nyikorgásának hangja. A szín egy „sétaútnyi” sávon kivilágosodik. Hölgyek és urak jönnek-mennek tarka ruhákban, napernyővel, sétapálcával. Feltűnik K. J. és Halász Bálint, élénken diskurálva.

K. J. Ebből az aspektusból készítettem el a fellebbezést a táblabíróságnak.

HALÁSZ Derekas munkát végzett, fiam. Ez a kényes ügy lehetne a joggyakornoki tevékenységének koronája.

K. J. Zavarba hoz, principális uram.

HALÁSZ Azt hiszem, ezek után nyugodt szívvel megírhatom végbizonyítványát, hogy annak segítségével az ügyvédi vizsga engedélyezéséért folyamodhasson. Legfőbb ideje önállósulnia.

K. J. Végtelenül boldog vagyok, principális uram.

HALÁSZ Ezt méltóképpen kifejezte a névnapomra írt ódai költeményével, melyhez hasonló kitüntetést sosem kaptam.

A szembejövők között K. J. megpillantja a főkötős Rózát. Megáll, földbe gyökerezett lábbal. Ez Halásznak feltűnik, visszafordul.

HALÁSZ Mi történt?

K. J. Bocsánat... szeretnék szót váltani valakivel... ott áll pár lépésre...

HALÁSZ *megértő mosollyal* Menjen csak... diskuráljanak... majd az irodámban találkozunk. *Kimegy*

K. J. *az asszony elé toppan* Lám csak... micsoda meglepetés!

RÓZA *Delectans actor* ... mi járatban erre?

K. J. *alaposan szemügyre veszi, a főkötőnél megáll a tekintete* Bekötötték a fejét... ezt válaszolta a levelemre...?

RÓZA Miről beszél?

K. J. Ne komédiázzék, ez itt nem színpadi szcena. Kevés ideje egy levelet küldtem magának a színlaposztóval. Nem kapta kézhez?

RÓZA Miféle levelet?

K. J. Vallomásost... szerelmeset.

RÓZA *döbenten* Azt a levelet... maga írta?

K. J. Szívemet kínáltam föl benne... az életemet!

RÓZA Napokig töprengtem, ki lehet a szerző, s hogyan adhatnék választ.

K. J. Hiszen végére írtam nevem kezdőbetűit.

RÓZA Éppen ez volt megtévesztő... hiszen magát Békesi actorként ismerjük. A sorok alatti K. J., mint polgári nevének monogramja, nekem egy másik, régi hódolómat, a trefás kedvű Kassovics Jancsit idézte...

K. J. Mentegetőzik... magyarázkodik...

RÓZA Félreért. Nekem egyikre sincs szükségem... a maga ügyetlensége miatt.

K. J. Igen... az a K. J. én voltam.

RÓZA Miért nem írta alá rendesen?

K. J. Úgy más lett volna a válasz?

RÓZA Az idő kerekét már nem lehet visszaforgatni...

K. J. Boldog?

RÓZA *póztalanul* Higgye el, az esküvőn még a pap kérdésére nemet mondtam. Majdnem kitört a botrány. Az oltárig nevetett, a temetőig sírni fog, jósolgatták a jelenlévők.

K. J. Másodjára mégis igen lett a válasz.

RÓZA Biztatott, követelőzött, fenyegetett.

K. J. Sok szerencsét Déryhez!

RÓZA *most játszik* Miért volt annyira gyámoltalan...

K. J. Egy darabka fekete szalaggal még tartozik nekem.

RÓZA Ha sejtettem volna, hogy maga... engem... igazán...

K. J. A fekete szalag... az a felelet. Isten áldja, Déryné ifjasszony.

Két irányban, a többi járókelővel hagyják el a színt, mialatt Halász helyet foglal irodájában, de a széken nem ő, hanem József ül, egy papírlapot tanulmányoz.

JÓZSEF Nagy öröm apai szívemnek, hogy fiamról elismerően vélekedik.

HALÁSZ Szerény, szorgalmas, táalentumos ifjú. Minden dicséretet megérdemel. Most, hogy sikeresen abszolválta az ügyvédi vizsgát, nyitva előtte a pálya. Én továbbra is támogatni fogom.

JÓZSEF Hálásan köszönöm önnek az iránta való jóságát.

HALÁSZ Úgyszólván a kötelességemet teljesítem. Szép foglalatosság egy érdemdús kezdő kolléga útját egyengetni. A hozzá hasonló nem minden bokorban terem. Ő nem csupán a jogi tanulmányokban tüntette ki magát, de actori képességeit is bizonyította a pesti teátrumban. A múltkor pedig olvastam egy költői nézőjátékát, s valósággal lenyűgözött. Nemzeti történetünk tragikus korszakát idézi, II. Endre uralkodásának idejét, ám a középpontban nem a király áll... no de miért lelkendezem önnek, hiszen ismeri a fia alkotását. Föltételezem, előbb forgatta a kéziratot, mint én.

JÓZSEF Nem, ügyvéd úr... ez az irománya nem volt a kezemben. Nincs nekem érkezésem az efféle időpocsékolásra... s nem is konyítok a tárgyhoz, aligha tudnám megítélni.

HALÁSZ Meglepő, hogy nem vesz tudomást fia ambícióiról.

JÓZSEF Ó, hiszen az nem titok. Régóta verselget, már gimnazista korában teleírt költeményekkel egy füzetet.

HALÁSZ Büszke lehet a fiára! A Bánk bán hamarosan országszerte ismertté teheti a nevét.

JÓZSEF Bánk bán... igen, azt irkálta Jakab havában naphosszat a kertben, az árnyas almafa alatt. Alig evett, keveset aludt... csak rótta a sorokat lázas izgalomban.

HALÁSZ Különös szerencse, hogy idejében elkészült. Az Erdélyi Múzeum ugyanis, Döbrentei Gábor kezdeményezésére, ezerforintos pályázatot írt ki eredeti magyar drámára.

JÓZSEF S ügyvéd úr szerint érdemes a Bánk bánt benyújtani?

HALÁSZ A kézirat már úton van Kolozsvárra. Bízom benne, kevés idő múlásával kedvező döntést kapunk.

JÓZSEF Ez amilyen szép törekvés, eredménye éppoly bizonytalan. Ha írásra adja a fejét, miből fog megélni?

HALÁSZ A táalentum előbb-utóbb kamatozik.

JÓZSEF Félek, a fiam hiú ábrándokat kerget, elhanyagolja miattuk mindennapi munkáját, kockáztatja a jövőt. Aggódom érte.

HALÁSZ Inkább ösztökélné!

JÓZSEF Az ügyvéd úrra jobban hallgat.

HALÁSZ Nem is fukarkodom a biztatással.

JÓZSEF Az ellenkezőjére kérném... fogja szigorúan... ne engedje elhatalmasodni hajlamait írogatásra, színészkedésre, efféle hiábavalóságokra.

HALÁSZ *idegesíti a kívánság* Uram, egy ragyogó képességet a megvalósulásról nem lehet csak úgy lebeszélni!

JÓZSEF Nékem ez a komédiázás se tetszik, hogy esténként jelmezbe bújnak s a deszkákön ágál... Újabban meg a literátusi igyekezet, ami rengeteg időt s erőt főlemeszt anélkül, hogy a legcsekélyebb hasznot hajtana... Kérem, Halász uram, intse őt helyettem jobb belátásra.

HALÁSZ *türelmetlenül* Jól van, utazzon békén haza... az idő majd bölcsen eldönti, minek van értelme s mi haszontalan. Az idő mindenre válaszol... az érlelő idő...

Kikíséri a fölcihelődő vendéget. Másik irányból K. J. jön, leül az asztalhoz, egy köteg iratot lapozgat, aztán dühösen odavágja, az asztal alól kiránt egy palackot, jót húz belőle, visszateszi. E pillanatban lép be Elszánt Ferenc ügyvéd.

ELSZÁNT Nem győztelek kivárni. Mit szöszmötöltél reggel?

K. J. Kótyagos volt a fejem... kavargott a gyomrom, forgott velem a világ. Legszívesebben visszazuhantam volna az ágyba, álmodni valami édeset, de fölülkerekedett a kötelességtudás, vagy mi az ördög, hogy végezzem a dolgom ebben az átkozott hivatalban.

ELSZÁNT Mi tagadás, engem is nehéz volt életre kelteni. Azóta is csak ténfergek, ásitozom.

K. J. Itt most hamarosan összeül az úriszék, hogy égetné meg őket a gyehenna. Ármánykodnak egy nyomorult földönfutó ellen a Koháry gróf felbujtottjai.

ELSZÁNT A kegyuraság képviselője a folyosón pusmogott Végh főbíróval.

K. J. Az is jobban tenné, ha a várossal törődne. A választók színét se látják hónap-szám egyiküknek sem!

ELSZÁNT Miért haragszol rájuk?

K. J. Annak ezer és egy oka van... nem sorolom.

ELSZÁNT *zsebeiben kotorászik* Mi a patvar, otthon felejtettem a pipadohányom.

K. J. Én meg útközben megbotlottam egy kődarabban, s kis híján hasra vágódtam.
ELSZÁNT A jelek szerint ez nem a mi napunk.

K. J. A jelek, Ferkó... azokkal nem szabad törődni. Egy javasasszony évekkal ez-
előtt megjósolta, hogy ezen a napon, vagyis Malakiás napján valami nagy dolog
történik velem. Sok pénzt nyerek... vagy megházasodom... vagy valami hasonló
életfontosságú esemény.

Élénk csengőszó hallatszik kintről.

ELSZÁNT Hallod? Kisvártatva elkezdődik.

K. J. Eredj... a minutumban én is ott vagyok.

Elszánt kisiet a színről. K. J. suttymban újra legurít néhány kortyot.

K. J. Egy perc ide vagy oda... mit se számít, igaz-e, tekintetes úriszék? Főként, ha
az ember nagy, életfordító lehetőségek között válogathat. Sok pénz vagy nősü-
lés... de miért kell e kettőt ostobán elválasztani... egyik sem zárja ki a másikat,
sőt feltételezi. Sok pénz és nősülés... azaz meggazdagodás házasság által...

*Végh Franciska libben be K. J. mögött, könnyű nyári ruhában, tarka legyezővel a kezében
egy kerti hintán, amelynek tartókötelei elvesznek egy magas fa lombkoronájában. Távol-
ról, mintha nyitott ablakból szüremle, finom zongoradarab hangjai hallatszanak.*

FRANCISKA Miért vonult félre a lugasból? Miért nem hallani szavát?

K. J. *még háttal ülve* Ha magára pillantok, elakad a hangom.

FRANCISKA Néma társalgó! *Kacag* Ki látott már ilyen csudabogarat...

K. J. *megfordul, fölkel a székből, egy lépcsőfokra telepszik* A hallgatás is lehet beszédes.

FRANCISKA Ha nem jut eszébe semmi, elszavalhatja legújabb versezetét... azzal
is beérem.

K. J. A múltkori nem nyerte meg Franciska kisasszony tetszését... kinevetett...
azóta nem írtam.

FRANCISKA Vagyis gonosz múzsa vagyok... csúfondáros. Meglát engem, s el-
illan a poétai ihlet.

K. J. Az a költemény a lelkemből fakadt.

FRANCISKA Mit tegyek, nem volt kedvemrevaló. A deákos metrum olyan unal-
mas... annyit skandáltuk a zárdában... arma virumque cano... a könyökömön
jön ki. A rímes verseket kedvelem, de maga, csak azért, hogy bosszantson, rendre
időmértékessel traktál. Ez nem kedves magától.

K. J. Bocsásson meg... belőlem nem zuhognak a könnyű dalok. Nálam keserve-
sen kínlódva születik a vers.

FRANCISKA Az meglátszik! Tanuljon más példából, van belőlük elég! A Himfy-
versek oly gyönyörűek! „Hallottam én szép szavának / Ezüst hangját zengeni, /
Philomela panaszának / Hangja nem oly isteni...”

K. J. Könyörgök, ne folytassa! Lúdbőrözik tőle a hátam.

FRANCISKA Kisfaludy úr érti a módját, hogyan kell a hölgszívekhez közelíteni.

K. J. Kellő tisztelettel kérem Franciskát, ne hasonlítson Kisfaludy úrhoz.

FRANCISKA Talán bizony irigy rá?

K. J. Csevegjünk másról.

FRANCISKA Kitér a válasz elől! Na, jól van, megkímélem, ha tölt egy pohárka limonádét. Tikkasztó a hőség.

K. J. *hátramegy, s hozza az italt* Parancsoljon.

FRANCISKA *kihörpinti, visszaadja* Most pedig szórakoztasson mulatságos történetekkel!

K. J. Mifélékkel?

FRANCISKA Amilyenek színészekkel meg színésznékkal esnek. Hírlik, szerepelt Pesten, tagja volt a nevezetes színjátszó társaságnak. Meséljen, milyen a színház?

K. J. Sosem látott még előadást?

FRANCISKA Apámuram ezerszer ígérte, föllocsizunk Pestre...

K. J. ...amit sosem teljesített, igaz?

FRANCISKA S hiába esdekeltem néki, hogy elvigyen, ott lehessenek, s tapsolhassak a nevezetes nézőjáték szereplőinek... ejnye, mi is volt a címe... szerzőjét az egész ország ünnepelte... amint egy almanach hírül adta, csupa nagybetűvel... na, végre, eszembe jutott... Tatárok Magyarországon.

K. J. Még ez hiányzott a jókedvemhez... a másik Kisfaludy, a Károly!

A jelenet hátralévő részében Benke, Láng és Déry utazótáskákat, kisebb ládákat hoznak a színpadra.

FRANCISKA Reá is féltékeny?

K. J. A kedvencemre? Micsoda rágalom! Távol álljon tőlem irigység, sikerféltés, s a többi bundás indulatok.

FRANCISKA *éles kacajjal* Jujj, de bumfordi kifejezéseket használ.

K. J. Ezt kivételesen Kisfaludy úrtól kölcsönöztem. Ő szötte egy epigrammájába, amely éppen a zajos sikerű színdarabjáról csúfolódik, csekély öniróniával, imígyen: *pózolva* „Sok haza-puffogatás, ok semmi, de szörnyű magyarság, Bundás indulatok: oh, tatári műv ez!”

FRANCISKA Nem tetszik... ez se rímel. Hagyjuk a költészetet, elegendem van mind a két Kisfaludyból. Szerencse, hogy magából csak egy van.

K. J. Sajnálom, téved, belőlem is kettő van. A színtársulatnál Békesinek hívnak...

LÁNG *egy bőrönddel majdnem nekimegy* Békesi actor úr, igazán segédkezhetnél a csomagolásnál. S ha tétlenkedsz, legalább ne akadályozz minket.

Fényoáltás: Franciska magasba röpül a hintán, K. J. lejjebb jön a lépcsőn, arca gondterhelt lesz, szomorúan ballag az egyik láda szélén pihenő Benkéhez.

K. J. Nincs más megoldás... nincs haladék?

BENKE *megettörlő homlokát* Kérdésben a válasz: nincs haladék és nincs más megoldás. Utazni kell.

K. J. Szégyen és gyalázat! Pest-Buda nem tudott otthont adni a magyar teátrumnak!

DÉRY Mindennek az az istenátká német színház az oka! Elcsábította előlünk a publikumot. Üres széksorok előtt mi a rossebnek játszani?!

LÁNG Nagyobb baj, hogy nemcsak a nézőtér üres, de a kassza is. Márpedig a színjátszásnak tudvalevően három dolog szükségeltetik; pro primo: pénz; pro secundo: pénz, és a változatosság kedvéért pro tertio: pénz.

K. J. Mikor három éve leszerződtem a társulathoz, azt hittem, annál nyomorúságosabb helyzetben már nem lehetünk.

DÉRY Intendáns úr Mérey mindent elkövetett, menteni a menthetőt, de vagyonát fölemesztette a színház. Mostanra utódát, Kultsárt is kiszipolyozta.

BENKE Nekünk fel is út, le is út.

LÁNG Fel! Úgy értem, északi irányba. Miskolcon lesz játszóhelyünk, s a közönség is támogat majd, meglátjátok!

BENKE Nem gondoltam, hogy vénségemre vándorszínész leszek.

DÉRY Ugyan már, atyus, mindössze arról a negyven-ötven esztendőről van szó, amíg Pesten fölépül az első kőszínház. Addig koplalva is kibírjuk...

K. J. Mikor indulunk?

DÉRY Holnapután hajnalban.

K. J. Két nap, s mennyi elintéznivaló. A holmimat szerencsére hamar összeszedem.

LÁNG A színpadi műveidet itt ne felejtse, azokra szükségünk lesz vidéken.

DÉRY Mára elég a búslakodásból! Ki tart velem egy pint nedűre a Vadászkürtbe?

LÁNG Lehet egy csupaszív invitálásnak ellenállni...?

Valamennyien elhagyják a színt, amikor oldalt megjelenik József, s éppen szembekerül a többiek után igyekvő fiával, ki őt meglátva ölelésre tárja karját.

K. J. Édesapám! Mi járatban ily váratlanul Pest-Budán?

JÓZSEF Egyenest hozzád igyekeztem.

K. J. Hát sikerült meglepnie. S ha még két napot késlekedik, bizony hűlt helyemet találja. Éppen most szándékoztam döntésemről levélben beszámolni.

JÓZSEF A postaköltséget megspórolhatod.

K. J. Pedig a tollamra könnyebben gördülnek szavak, mint a nyelvemre.

JÓZSEF No az érdeklődésemet fölcsigáztad, a tárgyra térhetsz.

K. J. Édesapám tudja, hogy évek óta a pesti magyar színtársulat tagja vagyok. A többiek befogadtak, a közönség is megkedvelt.

JÓZSEF S mi hibázik?

K. J. Az intendáns lemondott, a színház tönkrement, itt Pesten játszanunk tovább lehetetlen, a nézők a német grupphoz pártoltak, summa summarum: nincs maradásunk. Vidéken folytatjuk, Miskolcraól kedvező ajánlat érkezett.

JÓZSEF *döbbsenten ül le a székebe* Úgy értsem... te is elmennél velük Miskolcra?

K. J. Nincs más választásunk.

JÓZSEF Te nem vagy hivatásos színész!

K. J. Szerződéssem van. *Kiveszi, átadja* Tessék.

JÓZSEF *átfutja, szétépi* Már nincs szerződésed.

K. J. Ehhez nem volt joga!

JÓZSEF Ha ezt emlegeted, neked nincs jogod háttat fordítani valódi hivatásodnak, s jogvégzett, tisztességes ifjú létedre a színházat választani.

K. J. A színészi hivatás is tisztességes, a magyar nyelv pallérozása, a játékszíni költőmesterség tökéletesítése, a nemzeti kultúránk istápolása...

JÓZSEF... könnyelmű férfiak léhasága, ledér asszonyok csábítása, a kicsapongó élet ígéréte! Ez a glóriás teátrum nem neked való, más dolgod van, másra születél, fiam.

K. J. Az ember arra született, amire lökést érez a lelkében.

JÓZSEF Lárifári, fellengzős szavak! Nem azért tanítottalak, s te nem azért tanultál, hogy egy napon, életcélod kapujában, eltérítsen sziporkázó színeivel, csalfa délibábragyogásával egy álomvilág. Látod, én is fel tudom cicomázni a szavakat, ha kissé összeszedem magam.

K. J. Hatásos cirádák, arra jók igazán, hogy elfedjék a tartalmat. Mi az én célom, ha nem lehetek actor és literátor egy személyben, amint erre a múlt jeles példákat szolgáltát. Gondoljon Shakespeare, Molière, Goldoni urakra.

JÓZSEF No hiszen, dicső elődök! Vedd sorra, hogyan végezték. Őket követni hamis idea, már azért is, mert más nációk, más korok fiai voltak, a miénknél sokkal kedvezőbb környülállásokkal.

K. J. A gátló környülállások megváltoztatása egyik dolgunk, hogy itt és most legyünk a honi színházművészet apostolaivá.

JÓZSEF Apostolok? Szánlak téged! Ereszkegy alá a fellegekből, édes fiam, és számolj a helyzetteddel. Egy vándorkomédiásnak nincsen tető a feje fölött, s gondja a mindennapi betevő falat előteremtése. Kiszolgáltatótt koldus, aki alamizsnát könyörögni kénytelen.

K. J. Szép költői rajzolatok a jövődő nyomorúságról. Ilyen ágrólszakadtak sosem leszünk.

JÓZSEF Én a helyedben, ki vizsgázott ügyvéd, még az ötlettől is pironkodnék, hogy szégyenszemre a csepúrágók közé álljak, maskarában alakoskodni a gyűlevész nézőseregnek. Hol az önbecsülésed, hol nagyravágyásod, ha ilyen alantassal beéred? Maszkot s álszakállt öltetni, ágálni paprikajancsiként, olcsó szcénákban, vásári mutatványosok módján tapsért esedezni hajlongva... nem, az én fiam nem lesz pénzért a mások bolondja!

K. J. Drámáim is hamarabb színre jutnak, ha a társulattal tartok.

JÓZSEF Drámáid sorsa ne a te sorsod legyen! Válaszoltak már Kolozsvárról?

K. J. Még nem hirdettek eredményt.

JÓZSEF Majd ha megnyered az Erdélyi Múzeum pályázatát, akkor dédelgess írói plánumokat. Addig a munkádra figyelj.

K. J. Minap fejeztem be új vígjátékomat... még nem írtam hasonlatost. Címe: Rózsa, avagy tapasztalatlan légy a pókok között. Beadtam a társulatnak, ha jó szándékkal fogadják...

JÓZSEF Írásból nem lehet megélni. Az írók mind hatalmasok kitarított kegyencei... vagy éhenkórászok. Az én fiamnak nem lesz osztályrésze sem egyik, sem másik! S ha csupán ezek közül választ, úgy attól a minutumtól többé nem az én fiam.

K. J. Édesapám nem határozhat helyettem.

JÓZSEF Nincs is szándékomban. Mérlegeld érveimet, s fontold meg utoljára, mit cselekszel. Isten áldjon.

Az apa hátat fordít, és magára hagyja fiát. Ó egy ideig döbbenetben áll, mereven néz maga elé, majd mindkét kezével vadul ütni kezdi az asztalt.

K. J. Egyetlen színművetem nem méltóztatott elolvasni! Egyetlen rolléban játszani nem látott! Mit tud az életemről? Csak kötekedni, zsarolni tud a korlátolt, vén zsarnok!

K. J. a székre roskad. Mozgolódás támad mögötte: hurcolkodó színészek sorra viszik ki csomagjaikat. Rózsaszín szalaggal átkötött papírtekerccsel kezében felbukkan Róza. K. J.-hez tart, megérinti vállát.

RÓZA Zavarhatnám egy pillanatra?

K. J. föltrezen Ó, be kedves látvány szememnek!

RÓZA A csomagolásnál előkerült műve.

K. J. Melyik a sok közül?

RÓZA Az a csúfolódó, tapintatlan vígjáték... a Rózsa. Tessék, az eredeti exemplár. Visszahoztam. *Az asztalra teszi*

K. J. Nem tetszik talán?

RÓZA Még kérdezni merészeli? Örüljön, hogy nem csapok botrányt!

K. J. Egy ártalmatlan nézőjáték miatt?

RÓZA Ebben minket csúnyán kifiguráz.

K. J. Valakiben magára ismert, ifjasszony?

RÓZA Tagadja, hogy a darabban szereplő bizonyos Deresházy urat és feleségét a férjemről és rólam mintázta?

K. J. Minden író kedvére választhatja meg figuráit.

RÓZA Engem nem tesz kedvére nevetségessé. Skandalum!

K. J. Írtam magának egy vidám rollét, ez minden.

RÓZA Köszönöm, tartsa meg, találok én ennél különbet. S gondoskodom arról is, hogy amíg élek, ez a felháborító elmeszülemény színre ne kerüljön. Sehol az országban.

K. J. Sajnálom, ha sérelmesnek találja.

RÓZA Ez a színjáték fölér egy becsületsértéssel.

K. J. Túloz. Gyanítom, Déry úr beszélte tele a fejét.

RÓZA Dérynek meg se mutattam, ő tökfilkó az ilyesmihez. Egyébiránt elválnak útjaink. Déry, ez az elfuserált hősszerelmes, elbúcsúzott a színi pályától, s elköltözik a Muhi pusztára, intézőnek. Jól döntött, és időben. Ő meg a színészet... na, szerencsére nem sok kárt tettek egymásban.

K. J. S maga, világszép Déryné?

RÓZA Ne reménykedjék, tapasztalatlan legyecske, a pókasszony nem veti ki magára hálóját, miként azt komédiája címében sugallni merészelt. Döngicsél köröttem épp elég légy... ízlésem szerint válogathatok.

K. J. A kérdést úgy értettem: utazik?

RÓZA *primadonnapózban* Nekem egyedüli vágyam és szerelmem a színpad, és én azt el nem hagyhatom.

Kiballag hátra, fölvesz egy utazótáskát, és integetve elhagyja a színpadot. K. J. nem fordul meg, dühösen lesöpri az asztalról a szalaggal átkötött kéziratot.

K. J. Menjetek csak Isten hírével, pojácák és csepűragók, az én tekintetem tágabb horizontokra néz! Mindenkinek megmutatom, hogy a magyar író az lehet valaki Magyarországon, hogy fontos, mit tesz, s ha úgy tud írni, bátran és tisztán, ahogy az ég szabad madara énekel...

Halász közelít hozzá a színpad mélyéről.

HALÁSZ Elkészült, amice?

K. J. *felveszi dolmányát, nyakkendőjét igazítja* Hogy áll rajtam ez a nyakravaló?

HALÁSZ Miképp műveltsége, azonképp öltözete is kifogástalan! Ilyen fényes elme nem is színésznek való, de a nemzet lelkiismeretének.

K. J. S ahhoz hol adnak bizonyítványt?

HALÁSZ Például ott, ahová most óhajtám bevezetni. Egy előkelő nemesi szalon Pesten a legalkalmasabb hely Maecenast szerezni, hasznos barátságokat kötni...

Forog a szín és benépesül: egy könnyű zongoradarab kíséretében néhány divatosan öltözött férfi és nő foglal helyet a hangszer körül. Némajáték: K. J.-t Halász bemutatja némelyiküknek. K. J. metszett üveg poharat emel föl egy kínáló mozdulatra, majd a szín előterébe lép az öt karonfogó mellényes-frakkos úrral.

FRAKKOS ÚR ...mert csöppet sem közömbös, ergo legcsekélyebb mértékben sem fölcserélhető a sorrend, ifjú barátom! Először szerezzen nevet magának, s majd azután örömmel támogatjuk.

K. J. Már megbocsásson az uraság, ez fejtetőre állított okoskodás. A józan ész a fordítottját követelné, hogy kegyes támogatása segítségével sikerüljön jól csengő nevet szereznem.

FRAKKOS ÚR Az ön által demonstrált józan észjárást más körökben egyszerűen agresszívnek titulálnák.

K. J. Fatális tévedés! Semmi nem áll tőlem távolabb, mint erővel érvényesíteni akaratom.

FRAKKOS ÚR Vesse magát a politikába! Itt most nagy változások érlelődnek.

K. J. Utálom a politikát!

FRAKKOS ÚR Egy ügyvéd szájából ez meglepően hangzik.

K. J. Egy drámaíró szájából annál is meglepőbb. Én nem a politika ingatag grádicsán szeretnék a Parnasszusra kapaszkodni, s ha másként lehetetlen, inkább alant maradok, s onnét figyelem az eseményeket.

FRAKKOS ÚR Teátrum és politika nálunk elválaszthatatlanok.

K. J. Ezt a honi teátrum szörnyűségesen megszenvedti, miközben a honi politika sem húz belőle hasznot. A nemesség a német színházat pártfogolja, pénzét idegen kultúrára pocsékolja, s tétlenül szemléli, a magyar teátristák mint válnak földönfutókká.

FRAKKOS ÚR *gúnyos nevetéssel* Én is nyitottam páholyt a pesti német színházban. *Emeli poharát* Szívesen látom valamelyik előadáson.

K. J. Nézeteink szöges ellentéte tiltja, hogy önre emeljem poharam. S német színeszeknek is nehezemre esnék tapsolni. *Visszateszi a poharat*

FRAKKOS ÚR *gőgösen* Sajnálom, ha a jövőben megfoszt társaságától. Kettőnk közül, kétségtelen, én veszítek többet...

S otthagya K. J.-t, mielőtt válaszolni tudna a döllyfős úrnak. K. J. habozás nélkül a többiekhez vegyült Halászhoz megy, megragadja, és kivezeti a társaságból. Forog a szín: az utcán vagyunk, hazatérőben.

K. J. ...mintha nem ugyanegy nyelven beszéltünk volna!

HALÁSZ Mi tagadás, amice jobban ért a nép nyelvén, mint a nemesekén.

K. J. Zsellér Tiborcok és nábob Teleki grófok között ide-oda hányódó polgár vagyok, polgár, ki nem lelé helyét e hazában.

HALÁSZ Polgár, tehát szabad. Sosem gondolt rá, hogy más életteret válasszon?

K. J. Idegenben?

HALÁSZ Mérje meg az erejét... utazgasson... lásson világot Bécsben vagy Wittenbergában.

K. J. Élcelődik, ugye, principális uram?

HALÁSZ A nyelvet tökéletesen bírja. A maga képességével osztrák vagy német íróként szédületes pályát futhat.

K. J. Engedtessek meg, az istenért, Magyarországon, magyar írónak lennem! *Kifelé tartanak a színpadról S ha nem lehetek, teljesen mindegy, hol rohadok el... Wittenbergában... a Burg tövében... a Duna partján... vagy az alföldi homoksíkságon.*

HALÁSZ Nem! Nem adhatja föl! Ígérje meg, s lebegjen a szeme előtt a vigasz: dum spiro spéro.

K. J. Amíg élünk, remélünk... és amíg reménykedünk, addig éldegélünk is valahogy... Isten kegyelméből... valameddig...

Eltűnnek a színpad sötétjében.

Vége az első résznek

Második rész

Mulatozó férfiak: Végh Mihály, Elszánt Ferenc, Csányi János, Danics László és K. J. az asztal körül. Valamennyiük kezében borospohár. A hangulat tetőfokán. Amikor a szín – néhány gyertya fényerejéig – kivilágosodik, koccintgatás, nevetgélés hallatszik.

K. J. Várjatok, urak, hadd folytassam, itt jön a java! Később a doktorné odalépett hozzám a tálcával, és azt mondta: fiskális úr, vegyen ebből a rossz almás rétesből. Nem kellett kétszer kínálni, befaltam párat jóízűen, aztán fancsali pofával megjegyeztem: biz' ez elég rossz.

ELSZÁNT Képzelem, hogy nézett rád a doktorné.

K. J. Majd felnyársalt a szúrós szemével.

CSÁNYI Pedig a doktorné híresen jó konyhát visz. S kivált süteményekben tündököl.

K. J. Nem is hagyta szó nélkül. Mire a meglepetésből felocsúdott, sértetten megkérdezte: csakugyan olyan rossz volt ez a rétes?

DANICS S hogy vágta ki magad?

K. J. Azt válaszoltam, dehogy rossz, csak nem akartam a tekintetes asszonyt a vendégek előtt meghazudtolni.

VÉGH Csavaros eszű a mi vicefiskálisunk. Nem megy a szomszédba egy kis tréfáért.
K. J. Annál is kevésbé, főbíró uram, mert odaát egy tohonya hajdú lakik, aki pontosan úgy ért a replikához...

VÉGH *öblösen röhögve közbevág ...mint a harangöntéshez!*

CSÁNYI *a főembernek kijáró stréber kacagás elültével* No de halljuk már áperté, milyen is volt az ominózus rétes?

K. J. Kitűnő. Háromszor repetáztam.

VÉGH *tartja poharát* Én is repetázhatnék! Miféle szokás dívik itten, üresen hagyni a vendég poharát?

K. J. öntene a kancsóból, de kifogyott; felbődül Moll!

Kisvártatva utcai ruhában besurran a lány.

MOLLI Hívni méltóztatott?

K. J. Hozzál a hordóból még egy kancsóval! Igyekezz!

MOLLI Egyik lában itt, a másik ott. *S kiszalad*

VÉGH Moll! Ez igazán előkelő. Nálunk Julcsának hívják a cselédet, de mind-egyiket ám! S ha valamelyik helyett másik áll szolgálatba, attól a naptól az is Julcsa lesz. Ez a regula!

K. J. Moll nálunk nem cseléd. Távoli rokon édesanyám famíliájából. Korán árvaságra jutott... végül szüleim segítettek rajta s befogadták. Moll nagy kincs a háznál, édesanyámnak mindenben segítkezik, de a betűvetéshez is ért és olvasni is tud. Kivált Csokonai Vitéz műveit forgatja áhítattal.

Elhagat, mert visszatért a lány a kancsóval. Leteszi az asztalra.

VÉGH Julcsi!... azaz Moll... Hallom, jó házból való, értelmes lány vagy... majdnem úrilány!

MOLLI Édesapám, Isten nyugosztalja, birtokos nemes volt Torontál vármegyében.

VÉGH Azt is hallom, kedveled a literatúrát.

MOLLI Ami könyv alügyész úr könyvesházában akad, én olvasatlan nem hagyom.

VÉGH Igen ékes tulajdonságokkal bírsz. Nem bánám, ha koronként általjönnél az én Franciska lányomhoz társalkodni. Az is folyvást a könyveket bújja, s így lesz kivel véleményed cserélnie.

MOLLI Vasárnap délután meglátogatom a kisasszonyt. *Biccent, kimegy*

K. J. *önt a poharakba* A torkunk ki ne száradjon! Egészségünkre! *Isznak*

CSÁNYI Későre jár, ideje szedelőzködni.

K. J. Új művemet meg sem hallgatjátok?

CSÁNYI Friss költeménnyel lepted meg az Aurórárt?

K. J. Pokolba a költészettel! Nem versre adtatok megbízást, drága vadásztársaim, hanem vadászeszküre.

VÉGH Ha elkészült, hadd halljuk.

K. J. *megköszörüli a torkát* A Vadászi Esküvés Formája. Én, Nimród unokája esküszöm vadászai gaz hitemre s jónak hitt fegyveremre, hogy félretevén a más hasznát, mindig magam kívánok vadlövő lenni. A farkastól meg nem ijedek, a rókát pusztítom, és a nyulat is szívesen megeszem. A lóálláson sem nem lármázok, sem nem futkosok, s ha ezen esküvésemet meg nem tartom, úgy ez a pohár bor, melyet most kezemben tartok, járjon úgy vélem, mint Jónás a cethallal. Továbbá a vadászatnak mind az öt szerencsétlenségei, minéműek 1. az előre való szerencsekívánás, 2. a puszkapor-megereszkedés, 3. a csütörtök, 4. a nem lövés, 5. a megsebesedett nyúlra való szaladása zavarjanak meg engem. S ha én ezen esküvésemet be nem tartom, s a Társasághoz hű nem leszek, úgy a sült nyúl tálamról szaladjon el, s a becsinált fogoly repüljön ki levéből. Úgy segítjen fegyverem, mint ahogy ezen esküvésemet – kiiszom! *Kiüríti poharát, miközben társai tapsolnak, vivátoznak*

VÉGH *már kissé akadozó nyelvel* Jól hangzik! Hiába, az ilyen kényes feladatokhoz csak íróembert szabad megbízni. Mint a vadásztársaság elnöke ezennel elfogadom. Írja be a Vadásznaplóba! Jövő héten fácánra megyünk! A vacsorát nálam tartjuk...

CSÁNYI Senki nem tud olyan pompás fácánpecsenyét készíteni, mint a tekintetes főbíróné asszony.

VÉGH Most pedig takarodó, urak! *Dülöngélve indul* Segítsetek hazatámolyogni...

Ketten közrefogják, kibotorkálnak mind, csak K. J. marad a színen, székében ülve. Az asztal fölé hajol, egy nyomtatványt tanulmányoz. Megjelenik mögötte Halász Bálint. K. J. lassan felé fordul, méregetik egymást.

K. J. Láta ezt, principális uram?

HALÁSZ *szomorúan* Már volt a kezemben...

K. J. S miként vélekedik?

HALÁSZ Nehéz erről beszélni.

K. J. Erről hallgatni nehéz! *Odavágja a folyóiratot* Két évig késlekedtek... két hosszú évnél is tovább váraoztattak... Naponta lestem a postát, idegszaggató sóvárgással, a biztos reményben, hogy sikerül... hogy legalább fölfigyelnek rá... és tessék! *Felpattan, kirúgja maga alól a széket* Meg se említik a nyomorultak!

HALÁSZ Én se erre számítottam. Ezek a Döbrenteiek nem tudták, mit olvasnak.

K. J. *az írásba pillantva* Első díjat kapott Tokodi János drámája, a *betűzi* Pártosság tüze, Zigler után átdolgozva. Még csak nem is eredeti. Zigler... tizedrangú írócska... már Kelemenék is fanyalognak tőle egykor. S ez a Tokodi... tudja, ki ez?

HALÁSZ Sosem hallottam róla.

K. J. Ez a Bihar megyei főszolgabíró. Ugyan kinek járjon babér, pályadíj és elismerés, ha nem az érdemdús főszolgabírónak, amiért belekontárkodott egy fércműbe. Értette a dolgát a tisztelt zsűri. S a második helyezett... az a Bolyai Farkas, az miféle szerzet?

HALÁSZ Marosvásárhelyi matematikus. Tudós ember hírében áll, amolyan polihisztor-féle... ért a csillagászatól a cserépkályharakásig mindenhez.

K. J. S a drámaíráshoz is, természetesen. *A füzetből* Kemény Simon vagy a hazaszeretet áldozata. Szomorújáték öt felvonásban... *keserves nevetéssel* Szánom a jámbor közönséget, ha ezekkel traktálják! Szolgabíró, számtantanár, mind lepipálta a Bánk bán íróját! Ugyancsak értenek a drámához odaát, Erdélyben...

HALÁSZ Ne mérgelődjék... a döntésükön úgysem változtat.

K. J. Nesze neked, eredeti magyar nézőjáték... nesze neked, nemzeti történelem, nesze neked, Bánk és Gertrudis, múltidézés, példázat és büszkeség! Nesze neked, írói tervek, törekvések, lelkemből lelkedzett művek! Kóklereké és amatőröké ez az ország!

HALÁSZ Nincs veszve semmi... ön huszonhét éves.

K. J. És huszonhét évesen még nem illendő remekművet írni, ugye? És ha netán mégis az kerül ki a tollam alól, annak nincs esélye tisztességesen megmértetni?! Arról az esztétikai vakok milyen erkölcsi alapon nem vesznek tudomást?

HALÁSZ Attól, hogy bírálói nem ismerték fel műve értékeit, s így adósok maradtak az elismeréssel, a Bánk bán csöppet sem fakult. Más módját kell lelteni a megméretésnek. A puding próbája az evés – a színjátéké a színrevitel. Igyekezzék mihamarabb bemutatni! Küldje el sürgősen valamelyik társulatnak. Előbb azonban ne feledje beadni a helytartótanácshoz. Én bízom a sikerében, kolléga úr...

Halász egy barátságos vállveregetéssel távozik, ugyanakkor megszólal a

HANG *dörgedelmesen, kíméletlenül* A Bánk bánt színházban bemutatni tilos, csakis kinyomtatását engedélyezem!

K. J. *az égre nézve ordít* Miért nem lehet eljátszani?!

HANG *gépiesen* Bemutatni tilos... bemutatni tilos...!

K. J. *mint fent* Mi kifogás van ellene?!

HANG ...csakis kinyomtatását engedélyezem... *Elúszik*

K. J. poharat ragad kezébe, az asztal sarkára roskad. Megjelenik Láng Ádám, színész. Kintről, mintegy a szomszéd teremből, bánatos hegedűszó szüremlik. Láng is fölvesz egy poharat.

LÁNG Ne búsulj, komám, elővesszük helyette a Jeruzsálem pusztulását. Még a kockázat is kisebb...

K. J. *még az előbbi, feldúlt lélekállapotában* Nincs apelláta! Tilos! Dixi!

LÁNG Másokkal is megesett. Majd jobb időkben hozzájárulnak.

K. J. Egy dráma történelmünk letűnt századaiból ugyan ki ellen vét, kinek köreit sérti mai napság...? Talán bizony Ferenc császár kényes fülét féltik Bánkom mondataitól...?

LÁNG A cenzor nem indokol, a cenzor határoz.

K. J. Ha a közelebbi múlt vérlázító eseményeiről írok... például seregeink győri vitézségéről Bonaparte katonáival szemben, akkor értem a tiltást... *kortyol*

LÁNG Fölöslegesen emészted magad. A jövő héten, vagy egy hónap múlva új cenzor léphet a mostani helyébe, aki majd engedélyezi az előadást.

K. J. Gyehennára a cenzorokkal, régiekkel, újakkal, mindegyikkel! Nem történelmi fundamentumon nyugvó nézőjátékot kell itt írni, hanem kulisszahasogató csinadrattát. Amilyet a városi teátrumba hoztak föl nemrég a székesfehérváriak. Kisfaludy Károly érti a módját, miként lehet talmi művecskével fölcsiholni talmi érzületeket.

LÁNG Szó, ami szó, a spektakulum gyöngécske, de a hatás kolosszális volt. Pesten azóta is a fehérváriak vendégjátékát emlegetik. Kisfaludy egycsapásra népszerű lett.

K. J. Meg is lovagolja a színpadi konjunktúrát, akár testvére a huszárlovat. Alig csitult a lárma a Tatárok körül, sebbel-lobbal színre vitték új drámáját, az Ilkát.

LÁNG Ilka? Még nem láttam.

K. J. *kortyint* Nem vesztettél sokat. Hemzseg a hibáktól, akár egy ifjúkori zsengetény. Sorba is szedtem őket, s megírtam a Tudományos Gyűjteménybe. Azt a címet adtam a dolgozatnak: Rosta, mivel oly sok melléfogást fedeztem föl benne, mint a rosta lika. Reményilem, hamarosan megjelenik.

LÁNG A tollforgatók is megérik a pénzüket!

K. J. Én tehetek róla, ha ennek a mellveregető Kisfaludynak sincs fogalma a dramaturgiáról?

LÁNG Ezzel a véleménnyel aligha szerzel barátokat.

K. J. Ha elvtelen és haszonleső hódolókra, fűzfapoéta udvaroncokra gondolsz, hát azokra nincs szükségem. Nyüzsögjenek csak szorgosan Kisfaludy körül! *Mert a másik kissé elfordul tőle* Tudd meg, Ádám, velük pontosan annyira volnék magányos, mint nélkülük. Miért nem figyelsz rám?

LÁNG *elmélázva* Hallod, milyen gyönyörűen játszik ez a Lavotta? Nincs még egy muzsikusz, aki hozzá hasonlóan bána a hegedűvel.

K. J. Én is az ő zenéjére szeretek üldögelni esténként itt a Kispipában... már ameddig lehetséges.

LÁNG Ha átpártol a Vadászkürtbe vagy a Fehérhajóba, szépen utánamasírozunk. Tőlünk el nem szökik, ördögös Lavotta úr!

K. J. Nem ő szökik, Ádám, én megyek el innét. Ha valami tisztességes, jövedelmező állás kínálkozik a szülővárosomban, rögvest hazaköltözöm. Apám is szün-

telen unszol, könyörög, hogy otthon a helyem... nem hiszek neki, de az igazság-hoz tartozik, egyre kevésbé érzem jól magam Pesten.

Teljesen kiüríti poharát, mialatt Láng kiballag a színről, s a zene elhallgat. Kis csend és dermedt mozdulatlanság. K. J. az asztalra helyezi a poharat

K. J. ...nem érzem jól magam... sehol nem érzem jól magam... hiába a szülői ház melege... a város biztonsága... a gyerekkori barátok... Egyetlen emberi teremtés-sel érzem jól magam... ha ő mellettem van... ha a közelében vagyok...

Ezekkel a szavakkal hívja elő Franciskát. Hosszú, prémgalléros kabátban, kesztyűs kezé-ben könyvvel közelít a színpad mélyéről az ifjú hölgy. K. J. arca kitisztul, mire a jövevény mellette terem: áhítatos, kikerekedett szemmel nézi a fázósan toporgót. Késő ős van, var-jak kárognak a komor ég alatt, messzire.

FRANCISKA Köszönöm az ajándékot. Kedves, hogy rám is gondolt.

K. J. *félszegen* Trattner János úrtól, kinek holtáig áldom a nevét, amiért kinyom-tatta, kaptam Pestről néhány ingyempéldányt. Vigyáztam, hogy Franciskának is jusson belőle.

FRANCISKA Most már olvashatom esténként magát is... nem csak a két Kisfa-ludyt.

K. J. *mint akit darázs csípett* Ó, miattam őket a viláigért el ne hanyagolja. Ez a tragé-dia egyébiránt sem olyan szórakoztató, mint...

FRANCISKA... bízva rám, milyennek találom.

K. J. Nem is óhajtám befolyásolni véleményét. Ha majd elolvasta, hiszem, nem késik azt vélem megosztani.

FRANCISKA Csak ne sürgessen, kérem!

K. J. Nincsen szándékomban.

FRANCISKA *kinyitja a könyvet, a férfira pillant* Milyen érzés... a nevét olvasni?

K. J. Pár napja múltam harmincéves... és a Bánkot több mint öt esztendeje ír-tam... de azért ne higgye, hogy panaszkodom. Ellenkezőleg... szívdobogtató vi-szontlátni őt könyvalakban. S ha el is játszhatnák... Istenem...

FRANCISKA *évődve* Vicefiskális úr mostantól híres ember... és a tejbe is többet apríthat.

K. J. Hírnév... dicsőség... szivárványos szavak. Jókor emlegeti, két hete lettem itthon városi hivatalnok. Ami pedig a honoráriumot illeti, a nemes tanács ígért száz forintot, de mikor fizetnek...

FRANCISKA *megrázkódik* Nagyon hideg van, mindjárt havazik. Korán köszönt ránk idén a tél. *S indulna*

K. J. Várjon még... ne siessen! Annyi mindent szeretnék mondani.

FRANCISKA Széllelbélelt a kabátom... fázom.

K. J. Hazakísérhetem?

FRANCISKA Apámuram zokon venné. Nem magától... tőlem. Szigorúan tiltja az ilyesmit.

K. J. Hárítsa rám a haragját. Végső soron a hivatali előjáróm, így hatalmában lesz kitölteni azt.

FRANCISKA Ne keverje össze a pozíciókat, alügyész úr. Én se úgy társalgok itt, mint apám beosztottjával.

K. J. Hanem... hogyan?

FRANCISKA Mint... mint gyermekkori pajtásommal.

K. J. *rácsap* S miért nem szólít a nevemen? Ez a rideg titulus, vicefiskális, valósággal borzongat.

FRANCISKA Akár engem a jeges szél.

K. J. Várjon még! A mi közös múltunkra jó lenne közös jövőt építeni. A férfiember olyan társ nélkül, mint a szárnyaszegett madár. Eddig nem gondolhattam rá, de most, hazatérve itt az ideje... *megfogná a hölgy kezét*

FRANCISKA *elkapja* Engedjen! Sietnem kell! *Kifelé tart*

K. J. *követi* Némely apró jelekből úgy tapasztaltam, talán nincsen ellenére a közeledésem... *A nő elillan, már csak a megalázó győzködést hallani kintről* Én türelmesen várok, ameddig akarja. Karácsonyig, újévig... farsangig...

A szín csak egy pillanatilag üres, mert másik irányból máris a szülők, Ilonka és József érkeznek, az iménti témát továbbgörgetve.

ILONKA Sokra viszi még, érzem.

JÓZSEF Itthon van, idős szülei támaszára, és munkálkodik a köz javára, ez a legtöbb.

ILONKA Úgy látszik, Józsefem, már elfelejtetted, van más is e rövid földi létben, ami egy férfit boldoggá tehet.

JÓZSEF Hát juttasd eszembe, Ilonkám.

ILONKA Hiányzik a család az életéből.

JÓZSEF Mi vagyunk a családja... te meg én, meg a testvéröccse. Ránk mindig, mindenben számíthat, miként mi órá. S teljes a harmónia.

ILONKA Én feleségre, gyerekekre gondoltam. Az ő korában te már meglett család-apa voltál.

JÓZSEF Lassú a természete... vagy valami kiábrándító csalódás érte Pesten.

ILONKA Néked beszélt róla?

JÓZSEF Csak egy-két sóhajással. Amit tudok, azt a principálisa célozgatásaiból állítgattam össze.

ILONKA Valami sérülés maradhatott a lelkében.

JÓZSEF Ostobaság! Észrevehetted, mostanában Végh Franciskának udvarol.

ILONKA Elég baj az! A fölkapaszkodott, dölyfös ember agyondédelgetett, pökhendi lányának.

JÓZSEF Mit sopánkodszt? Nem a főbírónak teszi a szépet, hanem a lánynak. Az meg, akármilyen üvegházi palánta, ha kinyitja a szemét, láthatja, a mi fiunk se hitványabb a többinél, van olyan jó parti, mint akármilyen földszagú birtokos a környéken. Műveltségben pedig mindegyiken túlsz.

ILONKA Franciska sokkal fiatalabb.

JÓZSEF A házasságban az nagyon előnyös.

ILONKA S ide hozná, ebbe a kopott, szegényes házba?

JÓZSEF Azt már nem! Van elég hely a főbíróék kúriáján.

ILONKA Mesterien összeboronálsz őket, furfangos kerítő, mielőtt egy szót szóló volna szándékairól...

JÓZSEF Meglepetésre készül. Fogadni mernék egy akó borban a legjobból, ez a farsang az örömteli változások ideje lesz...

Német tánczenére jelmezes-maszkos hölgyek és urak lejtének a színre: a farsangi vigasság résztvevői. A férfiak nyeles, kézben tartható álarcot viselnek, a nőkön fejre illeszthető, puha maszk van, amely a homlok felső részét és az ajkat szabadon hagyja. Városi hajdúk tálcákon teli poharakat helyeznek az asztalra. Itt álldogál, a báli forgatagtól félrehúzódva, egyik kezében poharával, másikban álarcával K. J. és Elszánt Ferenc.

ELSZÁNT Mit szólsz ehhez, pajtás? Még sosem volt Kecskeméten ilyen káprázatos vigadalom!

K. J. Megjárja...

ELSZÁNT Miért negligálsz? A pezsgő hűsen gyöngyözik, a dámák kacérok és illatosak, ez a varázslatos éjszaka mindenkinek boldogságot ígér. Te sem lehetsz kivétel.

K. J. *iszik egy kortyot, majd közelebb húzódik; bizalmasan* Hetek óta készülök erre a bálra, Ferkó, s formálgatom hajlékonyra a szavakat, hogy a megfelelő pillanatban...

ELSZÁNT *a beavatottak fölényével* Nézd csak... ott táncol... azzal az ügyetlen, langaléta dominóval. Most kevés híján lábára lépett...

K. J. *maga elé tartja álarcát, megfordul* Franciskának?

ELSZÁNT Franciska kecsesen kitért... látod, a bíborvörös álarcban.

K. J. Torkomban dobog a szívem!

ELSZÁNT Ne késlekedj tovább! A következő tánc legyen a tied.

K. J. Nem vagyok valami jó táncos...

ELSZÁNT Elég, ha imitálsz a lépéseket... a tánc csupán alkalom a közeledéshez... a vallomáshoz. Ott a sarokban... az a potrohos török basa, aki élénk gesztusokkal magyaráz a hegyes süveges varázslónak... hát elárulom, ő a főbíró. Még

felönt pár pohárnyit, és elérkezik a perc, midőn kellő tisztelettel megkéred bájos leánya kezét. Bátorság, fiskális! Ez a nagy tettek és a teljesült vágyak éjszakája!

A zene elhallgat, a párok szétválnak. Beszédfoszlányok innen-onnan.

TÖRÖK BASA Tavalyelőtt szavazati jogot adtak a bocskoros nemességnek! Még azt is megérhetjük egy szép napon, hogy a jobbágyok is szavazhatnak...

KALÓZKAPITÁNY Nem vagyok biztos benne, hogy az olyan szép nap lesz, a ménkű csapjon belé!

CSIPKEGALLÉROS DÁMA A pesti divat öt évvel kullog a bécsi mögött, ellenben a bécsi öt évvel a párizsi után...

SPANYOLGALLÉROS DÁMA S azt hallotta, hogy egynémely párizsi szalonokban a hölgyek, hasonlóan az urakhoz, tetszésük szerint dohányozhatnak?

DEKOLTÁZSOS DÁMA No hiszen, kapnék is én az uramtól, hogy megemlegetném, ha rágyújtanék egy tajtékipára, s bodor füstöt pöfékelnék szemtelenül az orra alá...!

Újra fölcsendül a zene. A báli közönség átrendeződik: új párok alakulnak gyorsan. K. J. kiüríti kristálypoharát, majd Elszánt sürgető kézmozdulatára a bíborvörös maszkot viselő Franciskához közelít.

K. J. Szép kisasszony, szabad ezt a táncot?

FRANCISKA *tudja, ki kérte fel, s játszik* Oh, egy ismeretlen daliás lovag, kit visszatásítanom nem szabad.

Kariját nyújtja, a színpad előterébe táncolnak.

K. J. Még sosem láttam ilyen szépnek, sudárnak, Franciska.

FRANCISKA Hiszen alig lát belőlem valamit. S különben is, minő merészség ily tapintatlanul leleplezni inkognitómat!

K. J. Cserébe én is föladom magam.

FRANCISKA Isten őrizz!

K. J. Komoly mondandóm van a kisasszonynak, mit nehezemre esik álarc mögé rejteni.

FRANCISKA Türelem... figyeljen a zenére, a lépésekre.

K. J. Elhibáztam? Megbocsásson.

FRANCISKA Kissé nehézkes.

K. J. Jurátus koromban báloztam utoljára.

FRANCISKA Nehogy ifjúkori hódításaival traktáljon!

K. J. Eszemben sincs. Másról akarok beszélni... mirőlunk.

FRANCISKA *egy oldalvágás* Megígérte, nem sürget. Majd ha elolvastam, üzenek. Elkezdtem, igaz, de egy-két oldal után rendre elálmosodom.

K. J. *ezen is túlteszi magát* Hagyja most a drámámat! Kit érdekel az irodalom? Mióta itthon vagyok, csak a maga lényé foglalkoztat! Hallgasson meg! Tegye üdvössé számomra érdeklődésével e percet. Egy vallomással tartozom...

FRANCISKA *nagyot tüsszent; bosszúsan* Oh, meghűltem a léghuzatban...

A zene elhallgat, a táncnak vége.

K. J. *lendületben* Azt akarom mondani...

FRANCISKA Később! Még nincs itt az ideje. *Szelídebben* Ígérem, a következő táncom is a magáé. *Keresgél* Le petit maleur... a zsebkendőmet kint feledtem. Behozná a garderozból? Ott olyan hűvös van... félek kimenni...

K. J. Örömmel.

FRANCISKA A rókaprémes muffomban van... nem téveszti össze...

K. J. Száz közül is megismerem a holmiját.

Sietve kimegy. Franciska a színpad másik részén üldögélő, az övéhez tévedésig hasonlatos ruhát, de azúrkék álarcot viselő hölgynek int, aki, mintha várta volna a hívást, azonnal jön.

FRANCISKA Elérkezett a perc! Tedd, amit kértem... add gyorsan!

MOLLI *lekapja kék álarcát, fölveszi a vöröset* S ha baj lesz?

FRANCISKA *ő is felölti a kéket* Mi bajod lehet?

MOLLI Már ivott.

FRANCISKA *mint egy összeesküvő* Keveset szólj... nevetgélj... ahogy megbeszéljük...

MOLLI *már az álarc alól* Komizság. Nem kellene...

FRANCISKA Farsangi tréfa... játék! Mulass jól, Franciska...

S villámgyorsan elvegyül a báli forgatagban. Molli megigazítja álarcát, ruháját. A zene folytatódik s a következő pillanatban, mint valami nehezen szerzett zsákmánnyal, életoptan a zsebkendővel K. J. Meghajol.

K. J. Parancsoljon.

Molli elveszi, kesztyűjébe gyűri.

K. J. Miért hallgat?

MOLLI Mit mondanék?

K. J. Igaza van... nékem kell folytatni... de tánc közben suta a beszéd... meg aztán, annyian vannak itt, leskelődnek, fülelnek... nem szeretném, ha más is meghallaná, ami csak Franciskának szól... *megragadja karját* szökjünk át a télkertbe... ott kettesben lehetünk...

A szín forog, de csak annyira, hogy az asztal a rivaldával nem párhuzamosan, hanem merőlegesen áll. A bálozók mind kívülré kerültek, a zene is halkabb, ez is jelzi: más he-

lyen vagyunk. Közben K. J. – kint is merített egy pohárka bátorságot – elveszi arca elől a fogantyús maszkot.

K. J. ...és végre bevallhatom e bűvös perc kábulatában, hogy nincsen békés percem, teljesen megzavarta lelkem nyugalalmát. Sokáig nem ismertem ezt az érzést, nevet se adtam neki... *hirtelen megfogja a lány mindkét karját ...de most már tudom... és nem akarok harcolni ellene... és neked is tudnod kell!... én téged... igen...*

MOLLI *sikít* Hagyjon!

K. J. *két tenyerébe szorítja a nő arcát úgy, hogy az hiába próbálja letépni a maszkot Szeretlek!*

S mohón, vadul csókolja a tehetetlenül kapálózó, erejét vesztő lányt, aki – nem kényszerből, az erőszaknak engedve – lassan átöleli a férfit és viszonzozza a csókot. Szoborszerű összetapadás, amit a férfi bont meg azzal, hogy most ő veszi le óvatosan, gyöngéden a női álarcot, s néz szembe a másnak vélt magamegadóval.

K. J. *csalódott elragadtatással* Molli!!

A lánynak sikerül kiszabadulnia, hanyatt-homlok rohan. K. J. – többször kiáltva nevét – utánairamodik. Másik oldalról a szülők lépnek a színre.

JÓZSEF A kiadások emelkednek, a bevételek csökkennek. Hamarosan eláraszt minket az adósság. Már nem tudok úgy dolgozni, mint azelőtt.

ILONKA Sándort kitanítod a mesterségre, olyan jó takács lesz, amilyen te vagy, s a gondok felét leveszi válladról. Ügyes fiú, de még soká lesz, mire önállósodik. A hitelvezők pedig itt vannak a küszöbön. Még az új szövőszéket sem tudtam kifizetni. Számítottam a gyümölcsösre, de a termés javát elpusztította a fagy, később a jég-eső... ki látott ennyi csapást! Ha meg akarjuk akadályozni, hogy a házat elverjék a fejünk felől, valamit ki kell találnunk.

ILONKA Ha a kisebbik képtelen a segítségre...

JÓZSEF ...a nagyobbikat én vagyok képtelen kérni.

K. J. *egy oszlop mögül előlép* Nincs is arra szükség, édesapám, nem hagynám én azt! Tudom a kötelességem.

JÓZSEF Hallgatóztál?

K. J. Itt álldogáltam a tornácon, s a falevelek zizegésénél tisztábban hallatszott a maguk pusmogása.

JÓZSEF Édes fiam, nékem nincsen szándékomban tőled bármit kérni.

K. J. Legyen hát szándékában – adni.

ILONKA Tréfálsz velünk?

K. J. Tudhatják, nem szokásom. Inkább alkut ajánlanék, hogy a pénzt ne tartsák holmi alamizsnának. Én fizetek kétezernégyszáz forintot, ez minden vagyonom, maguk viszonzásul rám testálják a házat.

JÓZSEF S hol találunk más hajlékot?

K. J. Lám, édesapám jobban ért a tréfához. Semmi nem változik, Sándor is lakhat, ahol eddig. S ha idejekorán asszonyt hozna a házhoz, én behúzódok a hátsó traktusba, elférek ott is a könyveimmel.

JÓZSEF Kedves fiam...

K. J. Jaj, nehogy hálát rebejjen!

JÓZSEF Jól van... hallgatok. *Önt a poharakba a kancsóból* De az áldomásról ne akarj lebeszélni!

K. J. Csak becsületes borital legyen, a hitvány vinkótól okádhatnék! *Koccintanak, isznak*

ILONKA A koccintásból kimaradok, de a nagy egyezséghez nékem is volna szavam.

JÓZSEF *nevet* Tudod, mi a hívatlan prókátor fizetsége?

ILONKA *fiához fordul* Addig rendben, hogy a ház a tied. De a te házad sivár a te asszonyod nélkül. Nem igazi otthon. Ne az öcséd sorsával, a magadéval törődj. Elhagytad a krisztusi kort, van állásod, jövedelmed...

K. J. *ingerülten asztalra téve a poharat* Ez az én dolgom, édesanyám!

ILONKA A gyerek dolga mindig a szülők dolga is marad!

K. J. Imént hivatkozott a koromra, citáljam? Bízzák rám, hogyan alakítom az életemet! Elhagytam kedvükért a teátrumot, a literatúrát, tovább ne szabják meg, miként cselekedjem.

JÓZSEF Szememre veted, amiért nem lettél vándorkomédiás, deszkán ágáló, krajcárokért...

K. J. ...mások bolondja, tudom betéve az aggódó intelmeit, fülembé csengenek élesen, tűnt évek távolából is... ne szajkózza, fölösleges!

JÓZSEF Az írástól senki nem óvott. Én lettem volna a legbüszkébb, ha viszed valamire.

K. J. Itt a pusztán, az isten háta mögött, a sötétben, a sárban?! Az irodalmi élet Pesten zajlik szerkesztőségekben, szalonokban, s én idesüppedve menthetetlenül vidéki ember lettem, ki a fönti régiókba az ismeretlenség okán nem nyer bebocsátást.

JÓZSEF Midőn Pesten éltél se látogattad sűrűn e helyeket. Szívesebben időztél vendégfogadóknak.

K. J. Való igaz, Trattner János szalonján kívül keveset forgolódtam másutt. Idegen maradtam a piperkőc nemes úrfik, nagyhangú sznobok, világmegváltó törpe parvenük társaságában... nem tudtak befogadni... vagy én voltam finnyás alkalmazkodni hozzájuk. Időm se volt, napjaim felőrölték a stúdiumok meg a teátrum.

JÓZSEF Szerepeket bifláztál rózsaszín álmokat kergetve ahelyett, hogy tehetős pártfogókat gyűjtöttél volna.

ILONKA Ne ostorozd már a múltakért, hiábavalón.

K. J. Hánytorgassa, igaza van. Én az úgynevezett tehetős pártfogók tapsoncának és nyaloncának alakítására alkalmatlan voltam, úgyszólván tehetségtelen. Én a Nemzeti Játzó Társaság tagjaként valójában a színházcsináló, a drámaíró szerepére vágytam, de az Isten, e földi előadások rendezője tévedésből más szerepet osztott rám, a városi hivatalnok, a köztisztviselő álló fiskális szerepét, s már nem tudok változtatni, ezt játszom saját ruhám jelmezében, a tulajdon arcom álarcában, míg el nem korhadnak alattam a deszkák.

ILONKA Csillapodj, fiam... kár fölizgatni magad...

K. J. Ez is szerep... hazug, hamis kitalálás, mint a többi! S a kecskeméti közönség, a város népe szerint élethűen alakítom. Az ám, nagy hasznát vehetni itt a színészi képességeknek! Meggyőzően adni egy tökkelütött, pénzsóvár főnök szervilis, lojális beosztottját. Kinek van kifogása? Hiba nélkül domborítom napra nap és évről évről. Már tökéletesen azonosultam a karakterrel! *Iszik Új* betanulásra azonban nem vállalkozom, semmiféle megemelt gázsiért. A hűséges férj és gondos családapa szerepét visszaadom! Az meghaladja erőmet és képességemet! *Egyiktől a másikhoz fordul* Nem, mélyen tisztelt publikum, a szerepváltás elmarad. Közkívánatra tovább viszem a megszokott rollét, némi módosítással, szövegkiegészítéssel, hiszen leszek én itt még főfiskális, netán a város díszpolgára, kinek ércszobrot emelnek a róla elnevezett téren... *kifelé tereli szüleit széles, hessentő karlejtéssel* ...de most szünet jön, igen tisztelt nagyérdemű, a komédiást kéretik magára hagyni a következő szcénáig. Kifelé, ha mondom, egy időre a házamból...

Apja és anyja riadtan menekül hátul. K. J. visszajön, megint iszik egy keveset, keze fejével megtörli száját, leül a székbe, az asztalra könyököl. Mögötte megjelenik Mollis, kibontott, hosszú hajjal, gombos rékliben, vállkendővel. Félhomály van, csak a hold világítja meg átszellemült arcukat. K. J. remegő kézzel gyertyát gyújt.

K. J. *vigyorogva* Virágszálam és árvalányhajas bokrétám, ha jól értettem, azt kérdezted az előbb, miért nem vetődik évekig egyetlen kóbor színtársulat se ebbe a szabados királyi porfészekbe, a kurva Kecskemétre?

MOLLI Kíméljen a trágár kifejezésektől, édes úr.

K. J. Igyekszem... *Teleírt papírlapok közt kotorászik* Kérdésed, édes hölgy, amit ropant művészien úgy fogalmaznék, mi az oka, hogy Magyarországon a játékszíni költőmesterség lábra nem tud kapni, ez idő tájt még mindig jogos. Pár esztendeje engem is élénken foglalkoztatott, s ifjúi vérem gőzével fűtötten kerestem rá a választ. Meg is írtam szép sorjában a létező okokat. *Fölemeli, majd visszaejti a papírlapokat* Sötét van itt a felolvasáshoz... de én nagyjából papír nélkül is tudom... *Fogja a gyertyát, s a lány mellé telepszik. Szájon csókolja, majd kigombolja a rékli felső gombját* Először, tubicám, a teátrum hiánya, magyarán, hogy nincsenek színházak! Sokan úgy vélik, a magyar nem való alakoskodásra, csak a német, tehát a német színházat pártolják a derék magyar főurak. *A második gombhoz ér* Másodszor, angyalom, akadály a nemzeti dicsekedés. Mikor borzas őseink csak kürtszóval tudták kedvüket földérinteni, egész multságuk abból állott, hogy a vi-

tézek számos tetteit énekelték. A hízog dalsók egy merészebb nyúlból orosz-
lánt, egy fürge törpéből óriást csináltak. Az írónak azóta is érdeke, ha dicsőséget
akar, hogy nem jól megírt, hanem dicsekvéssel teljes hazai drámát alkosson. A
harmadik gombot is kigombolja Harmadik akadály a kinyomtatás gondja. Oly nyo-
morult darabok kerülnek sajtó alá, hogy szegény papiros sírva panaszkodik, s
még akkor is büszkébb lenne sorsával, ha egy bizonyos szolgálatban hasogatták
volna össze. *Köhög* Érted, mire gondolok...

MOLLI *vihog* Seggtörlőnek...?

K. J. Pontosan! *S újabb gombot keres*

MOLLI Már csak három gombom van...

K. J. Szempont sem sokkal több... sőt, éppen annyi! *Szinte hadarva, mialatt siető-
sen szétnyitja a gombokat* Akadály a recenzio kezdetlegessége, vagyis megfelelő,
hozzaértó műbírálat, továbbá a cenzúra korlátoltsága, vagyis hogy az előljárási
adja meg az elfogadhatóság zsinórmértékét... no... itt egy zsinór... ezt szépen
kibontjuk...

MOLLI Nincs több...?

K. J. *ráborul, csókolja nyakát, vállát* Nincs több! S ha van, elfelejtettem! Ki az ördögöt
érdekel? Te érdekel! Gyönyörű vagy, két fehér, puha, illatos kalácsom a két
hatalmas, jóízű mazsoláddal! *A nő keble halmára szorítja fejét* Gyere, add magad,
szép titkos szeretőm... parázshúsú fehérszemély... de meg ne nyikkanj, mert
elrökkentelek... *Felrántja az alsószojnyát* Játékszín... drámaírás... mihaszna fog-
latosságok...

MOLLI Csitt! Halkabban, főfiskális úr!

K. J. Ezt többé ki ne ejtsd a forró szádon! *Felkönyököl, egy pillanattal kijózanodva* Az
utolsó, legsúlyosabb akadályt említettem?

MOLLI *kéjes nyögéssel* A cenzúra!

K. J. *visszahajol* A cenzúra! A bécsi kamarilla átkozott cenzúrája. Huszonnég-
 éves siheder voltam a Bánk írásakor... tizenhárom éve... és azóta egy bűdös sort
nem írtam, színpadra valót.

MOLLI *nem tudni, az aktusra vagy a férfi szavaira érti* Ez bűn... édes úr... ez meg-
 bocsáthatatlan vétek...

K. J. *hullámszik a nő testén* Ez a... teljesség!... én vagyok a tökéletes cenzor... örökre
betiltottam magam...

*A gyertyalángot elfújja, de a színpad pár pillanattal múltán kivilágosodik: bántóan éles nap-
pali fényben a szoba. Sándor az asztalnál ül, s körmöl valamit egy füzetbe. Csapzott hajjal,
kigombolt dolmányban, ziláltan betoppan K. J. Meglepetve veszi észre testvéröccsét.*

K. J. Nicsak, itthon vagy?

SÁNDOR Fertály órája bezártam a műhelyt.

K. J. S mi ez a sürgős írnivaló?

SÁNDOR *nem néz fel* A háztartáskönyv.

K. J. *nagyokat fújtatva leül az asztal sarkára* A könyvelés... az fontos. Tartozik és követel... az egyensúlyban nem lehet hiba. Apámuramék?

SÁNDOR *lapoz* Elkocsiztak a fuvarossal, szétnéznek a vásárban. Malakiáskor napnyugtáig kint tanyáznak a vászonkereskedők az új bordamustrákkal.

K. J. *megdörzsöli szíve tájékát* Igen... a Malakiás-napi vásár... a kalmárok olcsó portékáival... *Tölt a pohárba, iszik, köhög* A bitangját!

SÁNDOR *most néz rá, megijed* Rosszul vagy?

K. J. Hazafelé kivert a veríték. Csurog víz a hátam...

SÁNDOR *fölpattan* Ül ide, kényelmesen. S ne igyál több bort!

K. J. Sajnálod? A szőlőt még nem írtattam rád, de annak is eljön az ideje. *S kortyol*

SÁNDOR Még három óra sincs... és már részeg vagy. A veszedet érzed?

K. J. Ne félt engem! Tudod is te a szövőszék mellett, mikor mennyi dukál. *Nyel egy kortyot* Ma úriszék után fényes társas ebéd volt a grófi család költségén, a városi tisztviselők is hivatalosak voltak. A gróf úr ott pöffeszkedett Végh főbíró oldalán. Zabáltak és vedeltek, csurgott a zsír meg az aszú a ronda pofájukon. Hát lehet két ilyen baromállatot józanul elviselni?! *Az asztalra dől*

SÁNDOR Teljesen kimerültél. Hívjak orvost?

K. J. Pokolba vele! Nincs rá szükségem... idóm sincs rá. Azért jöttem haza, hogy inget váltsak, s elhozzam a süteményt, amit a cukrász anyáknak küldött. Négyre vissza kell mennem... hivatalos ügyekben értekezünk.

SÁNDOR Le kéne pihened.

K. J. Pihenjen, akinek fáj valamije. Nekem csak a szívem fáj. Felőrli a sok értelmetlen munka... perek, iratok, beadványok... fellebbezés, ítélelhozatal... a rend, a törvény, a paragrafusok. Nem az én világom! Úgy érzem magam, mint valami labirintusban, ahol céltalan bolyongok, apadó hittel és fogyó erővel, hogy a kiutat megleljem. Fázom... ezt a nyirkos inget ki kell cserélni. Reszketek, ahogy a bőrömrre tapad.

SÁNDOR Minutában veszek ki szárazat a ládafiából!

K. J. Nem is érdeklődsz, hogyan végződött a protezsáltad ügye?

SÁNDOR A városi tizedes már megüzente a hűgának, s én tőle hírül vettem, hogy meghosszabbították a vizsgálati fogságot, de szerencsére a gyorsított eljárásról letettek. Na, gyere már, öltözz át, kérlek... *Kimegy oldalt*

K. J. Való igaz... csak azt ne hidd, bármi közöm van a kedvező fordulathoz, mert minden a hátam mögött történt, ahogy az urak pillanatnyi érdekei diktálták. Koháry gróf a főispáni székre kacsint, s a választásokon majd örömetst tetszeleg a kegyes jó ember pózában. Hát ennyit a hivatali tekintélyemről s befolyásomról.

Egy korty után, végtelen keserűséggel Tudod, öcsém, hogy hívnak az én nagybecsű hivatali kollégáim, persze, a hátam mögött? Percegős tollú, ez a csúfnevem! Én vagyok a percegős pennájú főfiskális! Ezt érdemli a vadásztárs és ivócimbora, amiért koronként nyers és őszinte. Ma is megütötte a fülem, ebéd közben, amint összesúgtak: *ajkbiggyesztve affektál* A tollam perceg, a szavam serceg! Nehézkes a stílusom... nem is lettem a helybéli notabilitások kedvence. Attól félek, fiskálisnak komédiás, komédiásnak fiskális maradtam életem végéig. *Bóbiskol* A bohém és filiszter egy testben... és mindkettő hiába iparkodott ezzel-azzal elfecsérelt élete során...

Az asztalra hanyatlik. Ugyanekkor utazóruhában, amiben utoljára látta, megjelenik Róza. Nesztelen suhan K. J. mögé, lehajol hozzá, gyöngéden a fülébe súg.

RÓZA Készüljön, kedves... a málhákat rég berakták, a lovak fölnyergelve...

K. J. *lassan fölemeli a fejét* Hová megyünk?

RÓZA Jaj, ne bosszantson már a buta tréfáival! Kolozsvárra!

K. J. Vagy úgy, Kolozsvárra utazunk... abba a kacifántos hagyatéki perbe, ami két év után húzódik. Csonka Dániel kontra gróf Koháry.

RÓZA Azt a pert sajnos elvesztette, kedves.

K. J. Nem nyugszom bele! Föllebbezünk a kúriai bírónál!

RÓZA Miért makacskodik? Egy per még nem a világ.

K. J. Ügyvédi jó hírem forog kockán! Bizonyítékaink vannak, miszerint Koháry lepénzelt hamis tanúkat hozott, és ezt a törvényt szigorúan bünteti.

RÓZA Jól van, harcoljon, de tartsa meg a sorrendet. Előbb a színház, aztán a törvényszék.

K. J. A magyar színház tönkrement!

RÓZA Kolozsvárrott virágzik, s minket odahívtak.

K. J. Az ügyeim nem engednek.

RÓZA Ezt a vendégjátékot nem mondhatjuk le. Aláírta a szerződést, még előleget is kért, igen szép summát.

K. J. Mire?

RÓZA Abból fizette ki apjának a házat. És vett egy új vadászpuskát is, meg csizmát a Malakiás-napi vásáron.

K. J. Nem tartozom senkinek?

RÓZA Vett egy csomag gyertyát is, papirost meg tollat, hogy éjszakánként írhasson, ha nem jön a szemére álom. Ott vannak a kiadások a háztartáskönyvben.

K. J. Bort is kéne venni... üres a pince. Ha jönnek a cimborák vadászat után, mivel kínálom őket? Vagy a gázsimból már kenyérre, borra se telik? Éhenkórász pojáca lettem?

RÓZA Miket beszél... a főszerepért mindketten magas gázsit kapunk.

K. J. Nem akarok főszerepet játszani! Utálom Hamletet!

RÓZA Ferdinándot adja a Cselszövés és szerelemből. Én leszek a szerelmese, Miller Lujza.

K. J. Megint egy Kotzebue-vígjáték?

RÓZA Szomorújáték Schiller Frigyesztől. Parádés rollék és könnyes szcénák. A rendező biztos a sikerben. Jövőre Bécsben is föllépünk, aztán Wittembergában...

K. J. Vegyük sorjában... duellálok Déryvel... jóvátételt követelek a cenzortól... végül nagy rollé a Cselszövés és szerelemben, Lujzával. Meghalnak a végén?

RÓZA Mintha nem tudná, hogy meghalunk. Tucatszor eljátszottuk.

K. J. Nem! Még nem játszottam el, hogy meghalok.

RÓZA Ne kötekedjék, kedves, a kocsis türelmetlen.

K. J. Nekem még dolgom van, este hétre tűzték ki a tárgyalást.

RÓZA Este hétre az előadást tűzték ki. Siessünk, mert nem érünk oda.

K. J. Fittyfenét! A mézárszék innen tíz perc gyalogszerrel.

RÓZA Mit keresnének a mézárszékben?

K. J. Hát azt alakították át állandó színháznak Kecskeméten! Én javallottam a nemes Tanácsnak. Vagy elvetették, későbbi kedvező időkre halasztván az építkezést? Mikor köszöntenek végre miránk a kedvező idők? Mikor lesz méltó játszószín minden magyar városban?!

RÓZA Ne zsörtölődjék – készülődjék!

K. J. Eldanolhatjuk se pénz, se posztó, búcsúzik a színlaposztó. Vajon él-e még az öreg Bruckner, aki annyit fagyoskodott a Rondellában...

RÓZA Régen eltemették. Na, most aztán szaporán, még a jelmezt is föl kell öltetnie, az őrnagyi uniformist.

K. J. Igen... át kell öltöznöm indulás előtt... száraz inget kérek... ez alaposan át-nedvesedett.

RÓZA Útközben elismételjük a nagyjelenetet, Lujza és Ferdinánd halálát... *kézmozdulattal hívogatja* Jöjjön... ez az élet itt nem magának való...

K. J. Miért kísértesz, pokol angyala... vöröshajú, tüzesszemű?! *Hátrahőköl, belekapaszkodik a szék karfájába* Nem! A halált nem akarom! Elfelejtettem a szövegem... nem jutnak eszembe az utolsó mondatok... az utolsó szavak! Engedjék le a kárpitot! *Szeme elé helyezi kifordított tenyerét* Megvakít a rivaldafény! *Fölpattan, a már eltűnt démonnal viaskodik* Távozz!

E pillanatban a vasalt, fehér inggel a kezében beszalad Sándor az ismét ülőhelyzetben lévő, lépteire felocsúdó bátyjához.

SÁNDOR Téged aztán várhatlak untig-fáradtig. Behoztam a tiszta inget... vedd föl gyorsan, meg ne hűlj. Még mindig fáj a szíved?

K. J. *lerántja magáról az inget, fölveszi a másikat* Semmi bajom... csak kimelegedtem abban a fülledt teremben.

SÁNDOR Itthon maradhatnál... reggelre kihevered.

K. J. Arról szó sem lehet. Emlékszel még a latin mondásra az iskolából: Primum est officium!

SÁNDOR *haptákban* Első a kötelesség!

K. J. *felkapja dolmányát* A főbíró rendkívüli tanácsülést trombitált össze valami kényes ügyben, utána betérek fertályóránnyira a kávéházba. Jól van, egy korty nem sok, ma már annyit se iszom. Szavamra.

SÁNDOR Jaj, ebben a nagy izgalomban majd elfeledtem, a Koplaló árendása üzeni, holnap estére komédiások jelezték jöttüket. Kérdezteti, küldjön-e bilétát?

K. J. Az előadásra?

SÁNDOR Valami francia vidámságot adnak... *gondolkodik* igen ...A falusi borbély, cselvígjáték öt szakaszban... Figaro szerepében...

K. J. Mulassatok jól, ehhez én fásult vagyok. Tapodtat nem érdekel a csepűragó bagázs.

SÁNDOR A szerzője nem jut eszembe.

K. J. Sose bánd, nekem se, pedig eredetiben olvastam franciául, még jurátus koromban.

SÁNDOR Három éve nem tartottak színielőadást Kecskeméten.

K. J. Felőlem harminc évig is elmaradhatnak.

SÁNDOR Ha nem, hát nem. Vélem ne zsémbelődj a meghívás miatt. Úgy emlékeztem, szeretted a játékot. *Kifelé a gyűrött inggel* Volt idő, amikor éltél-haltál érte...

Sándor, kissé megsértve a nyers visszautasítástól, egy vállrándítással kiballag. K. J. körülnéz, előrehajolva előrelopakodik, mintha valaki elbújt volna előle, s most keresné. S valóban: egy oszlop mögül elővillan pajkosan, vidáman, rövidke szoknyában, vastag copfba font hajjal Molli.

K. J. *még nem vette észre* Itt vagy? *Nincs válasz* Tudom, hogy itt vagy! Játsszuk azt, hogy szökött rableány vagy, s én, a rabtartó megtalállak!

MOLLI *hangja* Ezt már játszottuk. A rabtartó túl goromba volt.

K. J. *a hang irányába tart* Eltévedt kislány vagy a félelmetes erdőben, s rád lel a jóságos vadász.

MOLLI *előbújik* Nincs is kedvem bújócskázni. Egy órája itt kuporgok... várok, várakozom... már azt gondoltam, nem jön.

K. J. *ölelésre lendül karja* Itt vagyok, s miénk a délután! Megszöktem a városházáról, a hátsó traktuson, rohantam lóhalálában, hogy mielőbb ideérjek. Nincs ennél barátságosabb csűr, kellemetesebb játszóhely a széles kecskeméti pusztán!

MOLLI *hozzásimul* Kétszemélyes édenkertecske, titkos találkahely...

K. J. Nem látott meg senki?

MOLLI Óvatos voltam, mint mindig.

K. J. Kitaláltál valami játékot?

MOLLI Magára bízom, mint mindig.

K. J. *megcsókolja, aztán szelíden ellöki magától* Mi vagyok én, halljam!

MOLLI *a játékra vált, grimasszal* Amorózóm!

K. J. Kedvesebben!

MOLLI Kedvesem.

K. J. Édesebben...

MOLLI Édesem.

K. J. S aztán? Soroljad!

MOLLI Delectans actorom.

K. J. Tovább!

MOLLI Komédiás.

K. J. Rajta!

MOLLI Csepűrágó!

K. J. Még!

MOLLI Pojácá, kókler, bohóc!

K. J. Szúrj!

MOLLI Író!

K. J. Vágj!

MOLLI Drámaíró!

K. J. Ne kímélj!

MOLLI Alügyész.

K. J. Ölj!

MOLLI Főfiskális!

A férfi karjába ernyed, ölelkeznek. Csend.

K. J. Most játsszunk mást... játsszunk utazást!

MOLLI Ha én kérdezhetek.

K. J. *kivár, komolyan, igazán* Vallottak már neked szerelmet?

MOLLI *elmereng* Farsangkor... álarcban...

K. J. Szeretnéd újra hallani?

MOLLI Elég, ha a szemébe nézek.

K. J. *a lány combja közé csókol* S hová kívánczol?
MOLLI *vonaglik* Úgyis a pokolba visz, főördög.
K. J. S utazni?
MOLLI *ismét játékra vált* Kiskőrösre.
K. J. Por és tehénbőgés.
MOLLI Pest-Budára.
K. J. Rondella és cenzor.
MOLLI Bécsbe.
K. J. A császár és Kotzebue.
MOLLI Rómába.
K. J. A pápa és Leonardo da Vinci.
MOLLI Párizsba, Londonba, mindenhová!
K. J. *felugrik* Elég! Mást szeretnék!
MOLLI *mint egy nyűgös színésznő a partneréhez* Magának is csupán két baja van, mint minden színésznek: ha kap szerepet – s ha nem kap szerepet.
K. J. Az egész élet nyomorult szerep az Isten színjátékában.
MOLLI S én vagyok a maga kiszemelt játszótársa.
K. J. Minket az Isten egymásnak teremtett. Te vagy a legtöbb, amit e rongyos földi színjáték adhat. Valami mást szeretnék veled játszani...
MOLLI Kitaláljam?
K. J. Tudod.
MOLLI Azt nem! Már unalmas.
K. J. Csak még egyszer... aztán egy ideig nem.
MOLLI Elfáradtam.
K. J. Könyörgök.
MOLLI Berekedtem.
K. J. *összetett kézzel* Mollim... játsszunk Bánk bánt!
MOLLI Hogy ledöfhesse Gertrudist?
K. J. Hogy csábíthassam Melindát.
MOLLI *már játszik* Lézenszó Ritter, ki merészen szájára veszi Melinda szép, mocskotalan nevét?
K. J. *dörgedelmesen, pózolva* Nincs a teremtésben vesztes, csak én!
MOLLI *kizökken* Most akarja, vagy nem akarja?
K. J. Halálosan.
MOLLI *élénk színpadi gesztussal, a rivalda elé lépve, mint Melinda* Távozz!

K. J. *mint Ottó* Melinda!

Melinda Távozz, mondom.

Ottó Egy szót csak, Melinda!

Melinda Édes Istenem, mi lett belőle?

Ottó Énbelőlem?

Melinda Orcából, undok ember! Oh szerelmes jó Istenem, beh megcsalatkozték.

Ottó Oh én is... én is megcsalatkozték.

Melinda Miben?

Ottó Melindában. Midőn bejöttem ez Országba... mindjárt szemembe tűntél.

K. J. *megáll, homlokához kap* Hogy is van tovább...?

MOLLI *súg* „Egy szív után esenkedék, hogy szívem felosszam.”

K. J. Köszönöm. *Szaval* Egy szív után esenkedék... *Kiesik a szerepéből, fájdalmasan fölnevet* Nem fog az agyam... ennyi hazugság!

MOLLI Maga írta!

K. J. Minden színdarab hazugság. A színház, festett kulisszáival és kifestett csepűragóival egy rothadt, undorító köpedelem! Egy oltári nagy hazugság. Én mondom, elhiheted... Mollim... Melindám.

MOLLI Ezért nem ír egy árva szót se?

K. J. Egy árva szót se! Már értekezést se a Kecskemét környéki pusztákról. *Molli ölébe hajtja a fejét* Mi a búbanatnak fogyasszam a tintát s papírt? Ha én nem kellek a magyar játékszínnek, a magyar játékszín se kell nekem! Dögöljenek meg! Legföljebb én is beledöglöm.

MOLLI Egyszál poétám és tollkímélőm, ne legyen ordenaré.

K. J. Bocsánat, rózsám, *észbe kap* a rózsa fonnyadjon! Violám, margarétám és minden virágom, fennköltén is fogalmazhatom... *eltöpreng* No figyelj, s hallgasd szomjas fülekkel a főiskális praktikus ars poeticáját, az Istentől is megfellebbezhetetlent. Értsd meg, nőtlen életem nősténye, és fogd föl a szép eszeddel, ha a madár látja, hogy hasztalan esik fütyörészése, élelméről gondolkodik és *üvölt* elhallgat!

MOLLI Pszt!... Csöndesebben. Meghallanak, fölfedeznek minket.

K. J. Engem csak halálom után, erre mérget vehetsz. A mérég ártalmas... inkább muskotályost igyunk. Eldugtam itt legutóbb egy flaskával... *előveszi egy oszlop mögül* ezt csöndesen elkortyolgatjuk, amíg beesteledik.

MOLLI *elkéri a butéliát, iszik* Előbb mulatóst játszunk, aztán szerelme. Ugye nem sül bele a szerepébe, mint a múltkor...

Behúzódnak hátra, egy szélesebb elem mögé. Ugyanakkor bevonul az asztalhoz az ismert társaság: Végh főbíró, Danics László, Elszánt Ferenc és Csányi János. Végh az asztalfőnél

VÉGH *szónokiasan* Uraim! Azért rendeltem ide önöket *fölnéz* ...a főfiskális hol késik? Danics úr, átadta néki az üzenetemet?

DANICS Természetesen, főbíró úr, még a díszebéd alatt.

VÉGH Mostanában rendetlen és gondatlan a főfiskális. Négy óra elmúlt, a tanácsülést ezennel megnyitom. Tárgyunk a városi...

K. J. vállára vetett mentében betoppan. Dolmánya fölül nyitott.

K. J. Tiszteletem az uraknak.

VÉGH Van órája, főfiskális úr? Ha van, pillantson rá, ha nincs, vásároljon!

K. J. Elnézést a késedelemért.

VÉGH *legyint; fontoskodva* Tehát a tanácsülést a városi kincstárban történt rovancsolás tárgyában megnyitom. Egy kínos, mi több, felháborító fejleményt vagyok kénytelen önökkel közölni. A kincstár bitangkasszájából háromszáznolc, azaz háromszáznolc forint hiányzik.

CSÁNYI Nem is tudtam, hogy még létezik bitangkassza.

VÉGH Amíg elbitangolt kártevő jószágaikért a gazdák büntetést fizetni kötelesek, a kasszát fönntartani a város érdeke. Ezt a kasszát maga kezeli, főfiskális úr!

K. J. Kerek négy esztendeje.

VÉGH És a föntiekhez nincs hozzáfűznivalója?

K. J. Én is most értesültem a hiányról.

VÉGH Ha jól vagyok informálva, gond nélkül fölvehet a befizetett összegből.

K. J. Felhatalmazásom van, hogy hivatalos kiadásokra, útiköltségekre s hasonlókra a szükséges pénz rendelkezésemre álljon.

VÉGH Tehát a háromszáz és egynehány forint a maga zsebébe vándorolt.

K. J. Nekem pontosan háromszáz forintról a várostól adósságlevellem van, a fiókomban.

VÉGH Ne kerteljen, megdézsmálta a bitangkasszát.

K. J. A gyanúsítgatást visszautasítom!

VÉGH Ez nem gyanú, ez tény! S e cselekedet neve mindközönségesen: sikkasztás!

K. J. *feldúltan Véghre támad, megragadja dolmányát* Gyalázatos rágalmazó! A saját mocskát akarja rám kenni!

VÉGH Hallották? Sérteget! Ezt megkeserüli!

K. J. Az én becsületem makulátlan! Nem én vagyok, aki ebben a magisztrátusban korrupt, csaló, hitszegő! Tagadja, hogy a veje közpénzen épített házat? S az sem titok, a lányának honnan származik a hozománya! Megmondjam?

VÉGH *alulmarad a dulakodásban* Ezért felelni fog! Nagyon megüti a bokáját, percegős tollú zugpoéta!

Elszánt Véghez, Danics K. J.-t fogja le, szétválasztandó az egymásnak feszülőket.

ELSZÁNT Főbíró uram, elveti a sulykot...

DANICS Csituly, barátom... minden tisztázódik.

CSÁNYI A harag rossz tanácsadó.

VÉGH Ami történt, nincs erő és hatalom meg nem törtéنتé tenni!

K. J. *levegő után kapkod, fuldokolva, kivörösödve* A becsületeembe gázol... költői hírem gyalázza! Ezt nem hagyom annyiban, gyalázatos!

DANICS *elvoanszolja* Gyere... menjünk innen. Urak, engedjenek utat... láthatják, rosszul van...

K. J. *belekapaszkodik* Ezért volt a mérhetetlen áldozat... az igazságért... a hivatásért... a városért... ez a fizetség...

DANICS Induljunk... lassan... nyugodtan... szippants friss levegőt.

Forog a szín, mintha ők haladnának. Danics átkarolva támogatja barátját.

K. J. Kalapál a szívem... az agyam lüktet. Hány az óra... van már éjfél?

DANICS Csak fertály öt múlt kevéssel. Támaszkodj rám. Pár lépés... aztán pihenünk.

K. J. Beperlem a gazembert! A város lesz a tanúm... és bírám az Isten!

DANICS Ül jide... erre a kőoszlopra... rögvest erőre kapsz.

K. J. Vigasztalsz barátom... hazudsz. Elszállóban az erőm. *Mutatja* Ezt az arany pecsétgyűrűt, kérlek, vennéd le az ujjamról, és még ma add át Mollinak... titokban. Legyen az övé... emlékül.

DANICS *tehetetlenül toporog* Segítség... orvost!... Miért ily néptelen az utca...?

K. J. *szívét dörzsöli* Maradj mellettem, Laci... már késő.

DANICS Miket beszélsz... tüstént hazaérünk. Lepihensz, s elmúlik, mint a keserű pohár, Malakiás napja.

K. J. *a földre csúszik, ernyedten* Igen... most végre igazat szólsz... várnak rám... csöndben hazatérek, érzem... de ez a nap... nekem már... minden hiába... el sose múlik egészen.

Feje félrehanyatlik, meghal. Danics meredten, tétován áll fölötte, aztán erőt vesz magán, gyöngéden lefogja a halott szeméit, s utolsó kívánsága szerint lecsavarja ujjáról a pecsétgyűrűt, mialatt a szín fokozatosan elsötétedik.

FÜGGÖNY